

PRILOG POZNAVANJU MLETAČKE POMORSKOTRGOVINSKE
POLITIKE PREMA KRBAVSKIM KNEZOVIMA
SREDINOM XV. STOLJEĆA

Mislav Elvis LUKŠIĆ
Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru

UDK 949.75:945.0:339.5
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 31. XII. 2002.

U ovome radu autor opisuje i raščlanjuje pomorskotrgovinsku politiku Mletačke Republike prema Krbavskim knezovima Kurjakovićima sredinom XV. stoljeća, čineći to na osnovi sadržaja rijetkih suvremenih mletačkih dokumenata koji izravno svjedoče o tim pitanjima, nastalih u razdoblju između 1434. i 1457. godine i uglavnom objavljenih u Ljubičevim "Listinama o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike".

Iz tih je povijesnih vrela očito da je mletački stav prema gospodarstvu susjedne države knezova Krbavskih u to doba izrazito protekcionistički, kakva i inače bijaše njena ekonomska politika kada su posrijedi bili tuđi interesi, a što je Veneciji, dakako, omogućavalo izuzetan gospodarski prosperitet. To je, međutim, stvaralo velike poteškoće područjima pod vlašću ovih hrvatskih velikaša, napose razmjeni koja je tekla kroz njihova dva glavna podvelebitska trgovišta – Bag (Scrissa) i Obrovac, s obzirom na to da je tamošnja ključna trgovačka komunikacija, ona morska, bila pod mletačkim nadzorom, kao uostalom i šire jadransko područje. Stoga su Kurjakovići bili prisiljeni, nerijetko bezuspješno, opetovano tražiti od mletačkih vlasti za sebe i svoje podanike trgovinske povlastice i slobodu trgovačke plovidbe i razmjene između kneževskih mjesta, kao i nesmetanu pomorsku komunikaciju sa sjevernojadranskim sajamskim gradovima poput Senja, Raba i Bakra, ali i sa širim područjem pod mletačkom vlašću, te s predjelima Marki, Abruza i Apulije, tj. jadranskim obalama Papinske države i Napuljskoga Kraljevstva. No budući da su mletački ustupci na te opetovane kneževske zahtjeve, kada su i postojali, bili u pravilu restriktivni, a ponekad samo simbolični, to je poticalo razvitak krijumčarenja na kneževskom području, posebice solju, ali i ostalim dobrima, te generiralo međusobne trgovačke prijepore, pojedinačne sukobe i protumjere (napose između Paga i Baga), iako su obje strane deklarativno ustrajavale na uzajamnim dobrim i prijateljskim susjedskim odnosima.

U vjekovnoj težnji za trgovinskom dominacijom na Sredozemlju Mletačka je Republika još od ranog srednjeg vijeka stvarala vlastite trgovačke emporije na Levantu i tako postupno osiguravala vodeći položaj u sustavu sredozemne trgovine, na kojem se u velikoj mjeri temeljilo njeno rastuće bogatstvo i blagostanje. Pritom je za Veneciju u osiguravanju glavnog pravca njenih ekonomskih komunikacija prema Istoku – zbog

prirodnih uvjeta sasvim logično – veće značenje imala istočna od zapadne obale Jadrana. Upravo stoga mletačka jadranska politika u srednjem vijeku teži za jakim i trajnim uporištima na strateški joj važnoj obali, a sve kako bi lakše postigla dominaciju nad Jadranskim morem, što su ga Mlečani voljeli zvati svojim vlastitim zaljevom. Osim toga, u dalmatinske se gradske sredine slijevala i karavanska trgovina iz šireg zaleđa, pa je nadzor nad Dalmacijom Mlecima omogućavao i udjel u trgovini s unutrašnjošću. U srednjem su vijeku osobito nastojali trajno zavladatai Zadrom, za njih “ključem Dalmacije”, prirodnim središtem svoje šire regije, kao dalmatinskom komunom s ponajboljim uvjetima za razvoj, ali i za nadzor nad istočnojadranskom plovidbom, što je kroz stoljeća izazivalo nebrojene, već dugo legendarne mletačko-zadarske sukobe.¹

Tijekom razvijenog srednjeg vijeka te i takve velikodržavne mletačke težnje prema hrvatskoj istočnojadranskoj obali, osobito njena nastojanja na monopoliziranju pomorskoga prometa i onemogućavanju konkurencije, slobodne plovidbe i trgovine, predstavljale su jednu od ključnih točaka sukobljavanja Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva i Mletačke Republike, ali i ostalih okojadranskih političkih čimbenika. Pritom je mletačko velikodržavlje puno polagalo na promidžbu o legitimnosti svojih aspiracija prema dalmatinskoj Hrvatskoj i općenito Jadranu, pa je težnja za jadranskim dominijem, između ostalog, pravdana i navodnim bizantskim odobrenjem i baštinjenjem bizantskih prava te legendarnom papinskom koncesijom.²

Doživljavajući kroz stoljeća ranog i razvijenog srednjeg vijeka uzastopne diplomatske i vojne uspjehe i neuspjehe u jadranskom pitanju, Prejasna je Republika iskoristila povoljan splet političkih okolnosti te u posljednjem desetljeću XIV. i u prva dva desetljeća XV. stoljeća – uz Krf – zadobila u posjed cijeli niz, za njene interese ključnih, gradskih sredina i okolnih područja na albanskoj i hrvatskoj obali, omogućivši si tako višestoljetni nadzor nad istočnim Jadranom i njegovim primorjem, kao i nesmetano odvijanje svoje trgovine prema Levantu. Dakako da je mletačka dominacija na Jadranu, pojednostavljeno rečeno, značila istodobno ograničavanje okomitih gospodarskih veza (istočnojadransko zaleđe – obalne komune – zapadna jadranska obala) u korist uzdužnih s ishodištem u Mlecima, koje su, sukladno mletačkim gospodarskim probitcima, bile usmjerene k Istoku. Pa iako je u njezinim nastojanjima lako razabrati postojano usmjerenje, treba istaći da je mletačka ekonomska politika također bila zavisna i od trenutnih političkih i gospodarskih prilika i neprilika na Jadranu i širem Sredozemlju, pa ju kroz povijesno vrijeme treba promatrati i u njihovu svjetlu.³

¹ G. LUZZATTO, 1960., str. 195; T. RAUKAR, 1972., str. 164; F. C. LANE, 1973., str. 23–28, 37, 65; T. RAUKAR, 1977.a, str. 15–16, 26; T. RAUKAR, 1977.b, str. 208; I. PEDERIN, 1990., str. 12; M. GRANIĆ, 1993., str. 231–267.

² S. ROMANIN, 1854., str. 108–111; P. SARPI, 1945., str. XII–XXII, 18–22; R. CESSI, 1953., str. 47–49; M. ŠUNJIĆ, 1967., str. 29–33; F. C. LANE, 1973., str. 57–58; M. GRANIĆ, 1993., 110–115, 120–126.

³ M. ŠUNJIĆ, 1967., str. 29–30; R. CESSI, 1968., str. 349–361; T. RAUKAR, 1977.a, str. 28–31, 254–

Mletačka centralizacija pomorske razmjene bila je s jedne strane ključna u osiguravanju njena položaja svjetskog emporija, ali i tegotna okolnost za podređene joj obalne sredine. Želeći, jasno, i na hrvatskoj obali, kao i u drugim područjima pod svojom vlašću, uspostaviti nadzor nad gotovo cjelokupnom gospodarskom djelatnošću, nadasve nad trgovinom te proizvodnjom i prodajom soli, Republika je, vođena vlastitim probitkom, i u ranijim razdobljima svoje vlasti, a naročito nakon g. 1409. jasnom protekcionističkom politikom, tipičnom za to razdoblje, prilagođavala podređene joj komunalne ekonomije svome vlastitu gospodarskom sustavu, utemeljenom na carinskim odredbama, ograničenjima i zabranama uvoza i izvoza robe u određenim pravcima te na obveznom otkupu, pri čemu su ključnu ulogu vršile poznate uvozno-izvozne dozvole odnosno kontralitere.⁴

Dakako da je u početnim desetljećima XV. stoljeća slabljenje veza s unutrašnjošću bilo uvjetovano oružanim i trgovačkim sukobljavanjima koje je Republika imala s Ugarsko-Hrvatskim Kraljevstvom još dugo nakon tzv. prodaje Dalmacije, osobito između g. 1418. i 1422., kada je međusobna ekonomska blokada dosegla vrhunac zaprijetivši pogubnim posljedicama. Time uvjetovani trgovački prijepori vjerojatno se najjasnije oslikavaju u položaju frankapanske senjske luke koju Republika želi vidjeti u svojem interesnom domašaju na štetu Kraljevstva, ali svakako i u manje značajnim trgovištima Bagu i Obrovcu, što tada bijahu pod Krbavskim knezovima Kurjakovićima, čija je državina, naravno, poput ostalih naših priobalnih područja, proživljavala posljedice neposrednog susjedstva s političko-ekonomskim imperijalizmom Republike.

Kad su u pitanju naša obalna područja pod mletačkom vlašću, već je odredbom iz g. 1422. ona jasno pokazala svoje namjere htijući nametnuti trgovinski sustav dvostrukih carina, kojim će se za robu iz dalmatinskih krajeva ona morati plaćati čak i kad se izvozi nekamo drugamo, mimo Venecije.⁵ Iako je takvu restriktivnu odredbu zbog dalmatinskih prosvjeda ubrzo ukinula,⁶ i dalje je raznim odredbama nastojala i uspijevala dalmatinsku trgovinu usmjeravati k Mlecima. Dovoljno je, na primjer, pročitati njezine odredbe od dana 28. srpnja 1423.,⁷ 27. listopada 1425.,⁸ 23. kolovoza 1431.,⁹ 30. lipnja 1441.,¹⁰ 13. ožujka 1452.,¹¹ 22. srpnja 1452.,¹² 16. kolovoza 1452.¹³

255; T. RAUKAR, 1977.b, str. 208–209, 212.

⁴ G. LUZZATTO, 1960., str. 195–198; M. NOVAK, 1965., str. 47–55; T. RAUKAR, 1972., str. 178–179; F. C. LANE, 1973., str. 62–64; T. RAUKAR, 1977.a, str. 30, 246–247; T. RAUKAR, 1977.b, str. 210–214; T. RAUKAR, 1997., 434; F. BRAUDEL, 1992., str. 33–34, 135, 139–140; J.-C. HOCQUET, 1994., str. 63–71; J. KOLANOVIĆ, 1995., str. 66–67, 71–72.

⁵ *Listine*, VIII., str. 147–151, 153–156, 179; M. NOVAK, 1965., str. 48–49.

⁶ *Listine*, VIII., str. 180–181, 190–191; M. NOVAK, 1965., str. 48–50.

⁷ *Listine*, VIII., str. 241–242; M. NOVAK, 1965., str. 50.

⁸ *Listine*, IX., str. 7.

⁹ *Listine*, IX., str. 47.

¹⁰ *Listine*, IX., str. 145.

itd., da bi se moglo spoznati s čime su se u XV. stoljeću suočavale naše, od Mlečana zaposjednute primorske sredine. Ipak, unatoč svemu, ne može se tvrditi da je dalmatinska roba kao posljedica toga završavala isključivo u Mlecima; izvorni podatci, naime, pokazuju da je određen dio robe i dalje odlazio u područja Marki, Abruzza i Apulije, kao i u sjevernojadranska sajamska središta, a ni međukomunalna razmjena na mletačkom području Dalmacije nije zanemariva. Stoga je jasno da, bez obzira na sve mletačke prepreke i zabrane, veze sa suprotnom obalom Jadrana nisu u potpunosti zamrle, kao ni one s unutrašnjošću i sredinama na istočnojadranskoj obali izvan domašaja mletačke vlasti; to, uostalom, nije ni bilo u interesu Republike.¹⁴

Usljed toga, Tomislav Raukar, istaknuti istraživač mletačke istočnojadranske gospodarske politike kasnog srednjeg vijeka, zaključuje da naši gradovi i pod mletačkom vlašću u XV. stoljeću ipak trguju na jadranskom prostoru, iako uz ograničenja koja im je ova nametnula, odnosno da se tome usprkos naše komune s više ili manje uspjeha odupiru pokušaju razvojne marginalizacije koju je ova provodila. Pritom naglašava da je ovakav mletački sustav jače osjećao i pogađao one komune čiji su proizvodi imali veću važnost u ekonomskom ustroju Republike od, na primjer, onih sredina čiji je gospodarski temelj bila agrarna i ribarska privreda; kako je proizvodnja i trgovina solju bila podvrgnuta državnom monopolu, to je loše utjecalo na dobrobit sredina poput Paga i Zadra, u kojima je ta grana bila prilično razvijena, dok s druge strane obrtništvo, zemljišna proizvodnja, stočarstvo, ribarstvo, vinarstvo, uljarstvo te preradba mliječnih proizvoda ostaju ipak, osim u kraćim razdobljima, uglavnom neokrnjene mletačkim odredbama. U cjelini uzevši, mora se naglasiti da ovo razdoblje obilježava usporavanje onog i onakvog razvoja i uspona koji su naši primorski gradovi iskusili prije mletačke okupacije, u Ludovikovo vrijeme, kada su bili integrirani sa svojim prirodnim zaleđem, kao i slabljenje veza s okolnim područjima, nadasve onima izvan domašaja “lava sv. Marka”. Pritom je jasno da mletački nadzor nad trgovinom i proizvodnjom na Jadranu nije mogao poticajno djelovati na samobitnost i razvitak naših komunalnih ekonomija. Baš nasuprot, one tada bivaju perifernog značaja, s izuzetkom Dubrovnika koji na dalmatinskoj obali jedini ostaje izvan mletačkog dominija, uspjevajući jednim dijelom čak i gospodarski konkurirati Veneciji.¹⁵

Nakon stabilizacije u prvoj polovini XV. stoljeća, mletačka vlast u Dalmaciji sve do prodora Turaka kasnije nije ozbiljnije ugrožavana iz neposrednog kontinentalnog

¹¹ *Listine*, IX., str. 412.

¹² *Listine*, IX., str. 432.

¹³ *Listine*, IX., str. 449.

¹⁴ M. ŠUNJIĆ, 1967., str. 235–242; T. RAUKAR, 1977.a, str. 252–253; T. RAUKAR, 1977.b, str. 210; T. RAUKAR, 1997., str. 434.

¹⁵ T. RAUKAR, 1977.a, str. 11–12, 206; T. RAUKAR, 1977.b, str. 216–217; T. RAUKAR, 1997., 434–435; J. KOLANOVIĆ, 1995., str. 190–192, 199.

zaleđa. Naravno da je poglaviti uzrok tome bila feudalna rascjepkanost toga područja, na kojem se slabo osjećala središnja kraljevska vlast nasuprot tada trajno prisutnim velikaškim interesima, koji stalno potiču i međusobne sukobe i saveze. U zaleđu mletačkoga istočnojadranskog dominija pružaju se u to vrijeme vlasteoske državine Frankapana, Kurjakovića, Nelipčića i drugih, pa tako, umjesto potencijalno opasnog ugarsko-hrvatskog vladara, mletačkom imperijalizmu nasuprot stoji niz feudalnih područja koja nisu u mogućnosti ozbiljnije ugroziti prevlast Prejase Republike. U takvu odnosu snaga bijaše sasvim prirodno da su rečeni velikaši bili prisiljeni mnogo više voditi računa o mletačkim interesima, negoli se Venecija trebala osvrutati na njih, osobito stoga što ona, osim u izuzetnim slučajevima, nije imala namjere svoj posjed na istočnom Jadranu širiti dublje u unutrašnjost na račun rečenih feudalnih državina, to više kada se zna da je dio njihovih posjeda ostao unutar mletačkih međa. Pritom su ipak konstanta prijepora mletačkih vlasti s Kraljevstvom odnosno velikašima iz zaleđa međašna pitanja, napose posjed, gradnja novih ili pak nadograđivanje postojećih utvrdi na graničnom području kasnosrednjovjekovne Hrvatske s mletačkim područjem u Dalmaciji.¹⁶ Kod toga ipak ne treba izgubiti iz vida obostranu želju za dobrim susjedskim odnosima, osobito nakon produženja primirja između Republike i Kraljevstva g. 1433., od kada jačaju gospodarske veze Mletačke Dalmacije i unutrašnjosti.¹⁷

Treba reći kako je iz suvremenih povijesnih vrela potpuno jasno da opći mletački stav prema uvozu robe s nemletačkog područja tada bijaše izrazito protekcionistički, pa tako i prema onoj iz hrvatskog zaleđa Mletačke Dalmacije, što je otežavalo uvoz s područja od Rječine preko Zrmanje pa dalje na jug u krajeve pod mletačkim dominijem i smanjivalo razinu razmjene koja je postojala u drugoj polovini XIV. stoljeća. Ali, hrvatskim je feudalnim državinama, razjedinjenim međusobnim prijeporima i sukobima, uznemirenim sve bližom turskom opasnošću, a bez slobodnog pristupa moru, i takva skućena trgovina bila od iznimne važnosti jer im je omogućavala pokrivanje dobrog dijela tekućih i vojnih izdataka, a ne treba zanemariti ni velikašku želju za luksuznijom robom u svojim dvorima. Stoga su se preko svojih poklisara ili osobno prilično često obraćali mletačkoj vlasti u pokušaju da ishode različite trgovinske povlastice, na koje je ova uvijek odgovarala vodeći ponajprije računa o vlastitim probitecima. To je jasno i iz vrela što ih obrađujem u ovome radu, a koja svjedoče o opetovanim pokušajima knezova Krbavskih da od mletačkih vlasti ishode za sebe i svoje podanike trgovinske povlastice, kao i dozvolu slobodne trgovačke plovidbe između kneževskih mjesta odnosno iz njih prema sjevernojadranskim sajmovima, ali i neometane pomorske trgovine sa širim područjem pod mletačkom vlašću te s predjelima Marki, Abruzza i Apulije, tj. jadranskim obalama Papinske države i Napuljskoga Kraljevstva.¹⁸

¹⁶ M. ŠUNJIĆ, 1967., str. 79–83, 235; T. RAUKAR – I. PETRICIOLI – F. ŠVELEC – Š. PERIČIĆ, 1987., str. 64–66.

¹⁷ *Listine*, IX., str. 56–57.

¹⁸ T. RAUKAR, 1977.b, str. 216; I. PEDERIN, 1990., str. 115.

Kada je u pitanju mletačka pomorskotrgovinska politika prema Krbavskim knezovima Kurjakovićima sredinom XV. stoljeća, dakle problem kojim se neposredno bavim u ovome radu, treba reći da o tome danas izravno svjedoče samo rijetki preostali suvremeni dokumenti nastali u sustavu mletačkih vlasti iz državnih arhiva u Zadru i Mlecima, uglavnom objavljeni u IX. i X. svesku *Listina o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike* Šime Ljubića.¹⁹ Iako se u suvremenim zadarskim notarskim spisima može pronaći puno dragocjenih podataka o ondašnjoj trgovini, pa tako i ponešto podataka o trgovini između podanika Mletačke Republike i knezova Krbavskih, ti podatci nisu od ključnog značenja za ovaj rad, u kojem me, iznad svega kroz službene odluke mletačkih vlasti, prvenstveno zanima neposredna pomorskotrgovinska politika prema Kurjakovićima i njihovim podanicima sredinom XV. stoljeća. Stoga je u oskudnosti izvora i mogućnost spoznaje i zaključivanja o toj temi danas prilično ograničena, što dakako ne znači da ona ne zaslužuje nešto podrobniju istraživačku pozornost nego ju je do sada zadobila u našoj povjesnici. Kako rekoh, to je moguće zahvaljujući nekolicini dokumenata iz fonda *Dukala i terminacija* Državnog arhiva u Zadru te iz fonda *Senato Mar* Mletačkog državnog arhiva, a koji su od svog objavljivanja u drugoj polovini XIX. stoljeća pa do danas samo usput spominjani u ne baš velikom broju napisa pojedinih naših povjesničara, u pravilu bez šire interpretacije njihova sadržaja. Spomenut ću ovdje neke od značajnijih autora koji se dotiču ovih pitanja.

Tako se Vjekoslav Klaić u radu “Rodoslovje knezova Krbavskih od plemena Gusić” u doslovno par riječi osvrće na dokument iz g. 1442. objavljen u IX. svesku *Listina*, koji svjedoči o paškim pritužbama mletačkoj vladi na Krbavske knezove Karla i Tomu te njihove baške podanike, kao i spis iz g. 1453. iz X. sveska *Listina*, koji – između ostalog – govori o molbama knezova Krbavskih upućenim mletačkim vlastima glede mogućnosti pomorsko-trgovačkog izvoza iz Baga i Obrovca u mletačka mjesta, kao i u predjele Marki, Abruzzo i Apulije.²⁰

Petar Grgec u knjizi *Hrvatski Job šesnaestoga vijeka – ban Ivan Karlović*, pozivajući se također na Ljubićeve *Listine*, naglašava nastojanja knezova Kurjakovića oko slobodne trgovine Jadranom te oko pretvaranja Obrovca u izvozna luku, ali kaže da su pritom naišli na mletačko protivljenje jer je to zadiralo u njihove gospodarske interese.²¹

Gospodarskim odnosima knezova Kurjakovića i mletačkih vlasti sredinom XV. stoljeća usput je u svojim istraživanjima posvetio pažnju i Tomislav Raukar, i to u jednom kraćem, ali sadržajnom odlomku unutar vlastita poglavlja “Ponovo pod mletačkom

¹⁹ Usp. *Listine*, VIII., str. 241–242; *Listine*, IX., str. 67, 136–137, 162–164, 223–225; *Listine*, X., br. XII., str. 8; br. XIII., str. 8–11; br. XXIX., str. 23–24; br. LX., str. 47–50; br. CXIX., str. 115; br. CXXI., str. 116–119; br. CXXXVIII., str. 136–138.

²⁰ V. KLAJĆ, 1898., str. 208, 210.

²¹ P. GRGEC, 1932., str. 12.

vlasti (1409.–1500.)” u knjizi skupine autora pod naslovom *Zadar pod mletačkom upravom*. Pozivajući se na pojedine od dokumenata objavljenih u *Listinama*, kojima ću se i ja pozabaviti u ovome napisu, on ukratko pojašnjava položaja hrvatskih velikaša Kurjakovića i Frankapana u odnosu na njihovo neposredno susjedstvo s Mletačkom Republikom, kao i njezin odnos prema njihovim gospodarskim i trgovačkim potrebama u rečenom razdoblju.²²

Ovih se pitanja na osnovi *Listina* te zadarskog arhivskog fonda *Dukala i terminacija* uzgredno doticao i Ivan Pederin u svojoj, izvornim podatcima izuzetno bogatoj i korisnoj knjizi *Mletačka uprava, privreda i politika u Dalmaciji (1409.–1797.)*, zadržavajući se – kad su u pitanju Kurjakovići – pritom isključivo na sažetom prepričavanju sadržaja više dokumenata iz šire sredine XV. stoljeća što nam govore o gospodarskim i inim odnosima Krbavskih i mletačkih vlasti. Pritom su mu se, treba reći, u navođenju činjenica o kojima svjedoče ta povijesna vrela na više mjesta potkrale nepreciznosti, pa i netočnosti.²³

Na izvorne podatke iz *Listina* o pomorsko-trgovinskim odnosima Kurjakovića i Mlečana u rečenom razdoblju nakratko se osvrće i Bogumil Hrabak u radu “Regionalna i međunarodna trgovina Mlečana i Dubrovčana drvetom iz Senja (XIV.–XVIII. stoljeće)”, spominjući da su Mlečani sredinom XV. stoljeća podanicima Krbavskih knezova odnosno ugarsko-hrvatskog kralja dopustili iz Karlobaga i Obrovca dovoziti proizvode na senjski, rapski i bakarski sajam.²⁴

Nedavno je i Ive Mažuran u svojoj monografiji *Karlobag (1251.–2001.)* posvetio pozornost ovim pitanjima pozivajući se u par rečenica na sadržaj nekoliko spisa objelodanjenih u Ljubićevim *Listinama*, i to na onaj iz g. 1445. (u pitanju je zapravo g. 1444. – op. M. E. L.), kojim se paška općina tuži na podanike knezova Krbavskih, jer da počinjaju nepravde, pljačke i zločine na njihovu štetu, zatim na onaj iz g. 1453., kojim im mletačka Republika omogućava slobodan provoz i dovoz proizvoda iz Obrovca i Baga u mletačke predjele, kao i dolazak u Rab na sajam sv. Margarete, te na onaj iz g. 1457., kojim mletačka uprava dozvoljava uvoz određene količine vina i ulja u Bag i Obrovac iz Marki i Abruzza, a i slobodan izvoz pojedinih proizvoda s područja pod vlašću Krbavskih.²⁵

Kao što je znano, hrvatski velikaši Kurjakovići preko svoga rodonačelnika, krbavskoga kneza Kurjaka koji živi u XIII. i XIV. stoljeću, potječu od poznatoga hrvatskog srednjovjekovnog plemena Gušića. Njihov uspon traje u njegovo doba i u doba njegovih sinova, da bi se već pod Kurjakovim unucima krajem XIV. stoljeća

²² T. RAUKAR – I. PETRICIOLI – F. ŠVELEC – Š. PERIČIĆ, 1987., str. 65–66.

²³ I. PEDERIN, 1990., str. 8, 126, 127, 130, 192.

²⁴ B. HRABAK, 1991., str. 59, 62.

²⁵ I. MAŽURAN, 2001., str. 21–22.

Kurjakovići predstavljali kao “*Corbavie, Lyche, Bussane, Scrisie domini et comites naturales*” ili pak “*krbavski, lički, buški i pročaja knezi*”, a u tom se velikaškom rodu potom u više navrata diče i banskim naslovom. Polovinom XV. stoljeća (dakle, u vrijeme na koje se odnose povijesna vrela što ih obrađujem u ovoj raspravi) – u doba kada su zbog međusobnih prijepora znali biti narušeni njihovi odnosi s Frankapanima, Mlečanima, pa čak i kraljevskom vlašću – državina kneževa Kurjakovića prostire se nad šest župa: Krbavom, Likom, Bužanima, Humom te Nebljuškom i Odorjanskom župom, a njihova se vlast dijelom širi i izvan tih područja. Od poznatijih gradova i utvrdi tim velikašima, između ostalih, tada pripadaju Krbava, Kurjak, Turan, Počitelj, Komić, Novigrad, Podlapčec, Mrsinjgrad, Lovinac, Gradac, Zvonigrad, Zelengrad, ali i Kličevac, Ostrovica, Obrovac na Zrmanji te primorski Bag.²⁶

Vlast na većem dijelu primorskog podvelebitskog područja omogućila je krbavskim velikašima zapaženu ulogu u gospodarskoj razmjeni kasnosrednjovjekovne Hrvatske, napose u drugoj polovici XIV. stoljeća, kada su veze obale i zaleđa manje ometane stranim imperijalizmom, za razliku od XV. stoljeća u kojem će najprije mletački, a potom i turski čimbenik u velikoj mjeri poremetiti i promijeniti glavne pravce gospodarske razmjene. Osobito je za Kurjakoviće bila važna uloga Obrovca na Zrmanji kao značajnog posredničkog trgovišta na raskrižju prirodnih putova, budući da se nalazi na ponajboljem mjestu za vezu između Krbave, Like i Pounja (u ono vrijeme središnje Hrvatske) sa sjevernom Dalmacijom odnosno Jadranom. S jedne je strane Obrovac smješten na rijeci što ga svojim porječjem povezuje s kninskim krajem, a koja je u svom donjem toku sve do desetak kilometara udaljenog ušća u Novigradsko odnosno Jadransko more plovna za brodove, dok s druge strane drevna, uska i strma cesta u to doba vodi iz Obrovca preko velebitskog Malog Alana prema Ličkom i Krbavskom polju.²⁷

Uspon Obrovca kao trgovišta ponajprije je vezan za XIV. stoljeće, kada taj gradić postaje važna trgovačka postaja za izvoz zadarske odnosno paške soli u kasnosrednjovjekovnu Hrvatsku, a što je tamošnjoj kraljevskoj komori donosilo priličan prihod. Mletačka je vlast sredinom toga stoljeća ograničila slobodan izvoz soli iz Zadra i Paga, osim kad su u pitanju manje količine za gradske potrebe ili u svrhu razmjene i nabave drugih važnih proizvoda iz zaleđa, poput stoke i stočarskih proizvoda, žitarica, drvne građe, smole, voska i ostalih potrepština, koje su velikim dijelom upravo preko Obrovca dobavljane iz prekovelebitskog zaleđa za potrebe Zadra i šireg jadranskog prostora. Kurjakovićevski Obrovac i u XV. stoljeću vrši ulogu emporija što nastoji vezati dio tranzitnog trgovačkog prometa između srednjovjekovne Hrvatske i Jadrana, ali mu Venecija svojim protekcionizmom, nadasve zabranom trgovanja solju, pokušava oduzeti najvažniju gospodarsku podlogu. To je utjecalo na slabljenje njegove uloge ključnog posredničkog trgovišta, no promet ipak ni u tim

²⁶ M. E. LUKŠIĆ, 2000., str. 129–130.

²⁷ R. HORVAT, 1941., str. 86; Š. PERIČIĆ, 1979., str. 213–214.

uvjetima ne zamire, već trgovište i dalje sudjeluje u razmjeni raznih proizvoda jadranskog bazena i zaleđa, a krijumčarenjem u Obrovac stižu i određene količine paške i zadarske soli, gdje nalaze sigurno tržište. Odgovarajući na takve pojave, mletačka vlast čak oprema ratni brod kako bi na moru suzbila takvo trgovanje solju i tako zaštitila svoj solni monopol.²⁸

Drugo od dvaju ključnih kurjakovićevskih trgovišta, oko kojih su se sredinom XV. stoljeća prelamali gospodarski interesi, jest današnji Karlobag, mjesto naseljeno još u antici, a u srednjem vijeku znano kao Bag ili *Scrissa*. Smješten na krševitog podvelebitskoj obali nasuprot Pagu, od kojeg ga dijeli oko morske milje i pol Velebitskog kanala, a nalazeći se u podnožju Oštarijskoga sedla, najnižeg prijelaza preko Velebita, Bag je u razvijenom srednjem vijeku predstavljao naselje koje je svojim prirodnim položajem i neposrednom blizinom par zaštićenih uvala, od kojih je za brodove najpogodnija Velika ili Baška draga, bilo gotovo predodređeno za mjesto trgovačke razmjene. Osobite su u to doba njegove veze sa susjednim Pagom, s kojeg se dovozila sol, ulje, vino, voće i povrće, dok se iz Baga na otok najviše odvozilo drvo i žitarice pristigle uglavnom iz Like i Krbave, no pritom nisu zanemarive ni veze sa sjevernojadranskim i dalmatinskim gradovima. Kada su knezovi Krbavski nakon pada bana Mladena g. 1322. stekli Bag,²⁹ koji je očito za njihove probitke posjedovao iznimnu prometnu, trgovačku, ali i uporišnu važnost, našli su se Kurjakovići – uz Obrovac – u posjedu druge ključne naseobinske točke ispod Velebita, i tako u svoju vlast zadobili bitan dio podvelebitskog primorja i Velebitskog kanala. To je svakako bilo iznimno značajno za njihov velikaški prosperitet, koji simbolično pokazuju i gradnjom svoga baškoga dvora, ali i za napredak baškoga kraja u stoljeće i pol njihove vlasti. Knezovi su, uz graditeljsko nasljeđe, osobito značajni za pravnu povijest Baga, o čemu ponajviše svjedoče dokumenti iz g. 1387.,³⁰ 1432.³¹ i 1461.,³² kojima knezovi višekratno potvrđuju prava i povlastice svojim baškim podanicima. Kada su Mleci iza g. 1409. proširili i učvrstili svoju vlast na hrvatskome Jadranu, preuzevši među ostalim i kurjakovićevski Novigrad, značilo je to otežavanje gospodarske razmjene stanovnika toga kraja s okolnim područjima, kao i krnjenje velikaške vlasti knezova Krbavskih kao podanika ugarsko-hrvatskoga kralja, s obzirom na mletačko uzurpiranje Velebitskog kanala i Novigradskog mora, nakon čega je uslijedilo ponovno uspostavljanje njihova trgovačkog protekcionizma. No razmjena se, dakako, i u takvim okolnostima nastavila,

²⁸ M. ŠUNJIĆ, 1967., str. 230; N. KLAJČ – I. PETRICIOLI, 1976., str. 437, 493, 495; T. RAUKAR, 1969./70., str. 24–25; T. RAUKAR, 1977.a, str. 22, 217; Š. PERIČIĆ, 1979., str. 214–215; I. PEDERIN, 1990., str. 117, 120, 121.

²⁹ *Listine*, V., str. 274.

³⁰ *Jura*, I., str. 156–157.

³¹ *Jura*, I., str. 157–158.

³² *Jura*, I., str. 159 (U Kukuljevića stoji g. 1451., ali V. KLAJČ, 1898., str. 211, dokazuje da je u pitanju g. 1461.).

kako ona između samih kraljevskih podanika, tako i ona sa žiteljima na području mletačke vlasti, bila ona otvorena i legalna ili pak krijumčarena (s mletačke točke gledišta).³³

Kada su u pitanju baški podanici knezova Krbavskih, može se ustvrditi da su oni uzrokovali dosta prijepora spomenutih velikaša s mletačkom vlašću sredinom XV. stoljeća, kako to doznajemo posrednim putem zahvaljujući višestrukim paškim žalbama svojim gospodarima u Gradu na Lagunama. Tako po sadržaju dokumenta od 14. rujna 1442. godine, objavljenom u *Listinama* po izvorniku iz Mletačkog državnog arhiva, doznajemo da su preko svojih poslanika Pažani upozorili mletačku vlast da su se već prije žalili na ponašanje Krbavskih knezova Karla i Tome, kao i njihovih podanika prema njima i njihovoj trgovačkoj robi kada se Pažani nađu na području pod vlašću knezova, gdje se više uopće ne osjećaju sigurnima. Tako navode da im roba zna biti zaplijenjena, a pojedini njihovi ljudi čak i ubijeni. Sudeći po sadržaju drugih dokumenata, radi se očito o baškom području, gdje su Pažani kao mletački podanici običavali trgovati s podvelebitskim primorjem, kao i s prekovelebitskim zaleđem, dakle s podanicima Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva, dovozeći brodovima s otoka robu za prodaju i odvozeći istim putem kupljene stvari nazad na Pag. Također naglašavaju i žale se da su već ranije otposlali poslanstvo rečenim knezovima, koje im je predalo pisani zahtjev mletačkih vlasti za objašnjenje tih slučajeva napada na njene podanike, mučenja ljudi i zapljene trgovačke robe, ali tvrde da im je knez osorno odgovorio kako oni svojim područjem i naseljima vladaju na svoj način, kao što to čini i mletačka vlast na svojim područjima. Stoga Pažani poručuju kako je očito da ne mogu očekivati nikakvu zadovoljštinu niti pravdu od knezova Krbavskih, pa mole od vlasti da im odredi neko drugo mjesto odnosno trgovište izvan vlasti Kurjakovićevidih, u kojem će se Pažani sa svojom robom osjećati sigurni i moći slobodno obavljati svoje poslove. U protivnom više ne će moći normalno živjeti, poslovati odnosno trgovati kako su ranije običavali.³⁴

³³ M. SUIĆ, 1953., str. 57–58; Z. HERKOV, 1975.–76., str. 77–80; T. RAUKAR, 1977.a, str. 256–257; R. JELIĆ, 1989., str. 90, 93–94; I. MAŽURAN, 2001., str. 9–11, 17–23.

³⁴ Usp. *Listine*, IX., str. 162, 163:

“God. 1442. 14. rujna, u Mletcih. (Odgovara se na molbe podnesene mletačkoj vladi od paških poslanika.) – MCCCCXLII. die XIV. septembris. Quod ad capitula nobis porrecta per ambaxatores comunitatis Pagi respondeatur ut infra: Ser Jacobus Pizamano, ser Franciscus Contareno, ser Candianus Bollani et ser Dominicus Georgio, sapientes ordinum. (...)
Ad quartum, videlicet: Supplicchemo, chome per ananti nui se havemo agrevato contra i signori de Crobavia conte Charlo e chonte Thomaxo et contra li lor subditi, che nui non semo sicuri ne cum le nostre persone ne cum le nostre marcadantie, che le robe nostre ne vien tolte, e i nostri homini in li luogi lor vien amazadi e non vuol far raxon per la vostra signoria; li fo scritto a pien suxo le chaxon predite, e fo manda imbassada da li dicti signori cum la vostra lettera e domanda raxon del torto si de le persone chome de la roba, lui abi a responder conte Charlo, che nui rezemo le terre e castelli e luogi nostri a nostro modo, e la nostra signoria reze a so modo; a nuj par de far cussi, e non volemo tuor ne

Mletačka im vlast na to odgovara da za sada ne će glede toga donositi nikakvu novu odluku, budući da su im rečeni knezovi Krbavski svojim pismom obećali da će se dobro odnositi i ponašati prema mletačkim podanicima, no pritom želi odmah umiriti svoje paške podanike tvrdnjom da će se znati pobrinuti za to ako slučajno ne bude tako. Naglašava se da je pisano knezovima da shvate kako se od sada moraju dobro odnositi prema mletačkim podanicima, upravo onako kako se odnose prema svojim, inače će se mletačka vlast jednako loše odnositi prema njihovima.³⁵

Iako se iz ovoga vidi da su Mlečani već bili primili određena obećanja od Kurjakovićevih o poboljšanju situacije, očito je da se nakon svega puno toga nije promijenilo; štoviše, izgleda da se stanje i pogoršalo jer se paška općina nakon dvije godine iznova žali Mlecima. O tome svjedoči u *Listinama* objavljeni dokument iz Državnoga arhiva u Mlecima, čiji kasniji prijepis, sastavljen od paškog bilježnika Ivana Božidara Kašića, postoji u Državnom arhivu u Zadru unutar fonda *Spisi mletačkog dragomanskog arhiva* (knj. 6, l. 31–34). Iz te isprave upućene paškom knezu Ivanu Bembu, nastale u Duždevoj palači u vrijeme dužda Franje Foscarija dana 31. VII. 1444., vidljivo je da sadrži paške molbe na talijanskom jeziku upućene u Mletke preko glasnika, kao i odgovore vlasti na njih na latinskom. Iz teksta tako spoznajemo kako su Pažani podsjetili Mletke da su se već ranije žalili na knezove Krbavske i njihove baške podanike, ali da Kurjakovići nisu htjeli ništa učiniti kada su im ovi uputili poslanstvo tražeći razloge izvršenih ubojstava, krađa, nepravdi i drugih zala počinjenih prije i nedavno protiv njih, niti su htjeli uslišati pisanu molbu mletačkih vlasti za razborom i pravicom, već se, štoviše, prema Pažanima od tada, kako tvrde, postupalo gore nego ikad.³⁶ Stoga ponovno od vlasti traže zaštitu, pa predlažu da se – budući su od davnine

darge leze, e non ne a fato alguna raxion. Per tanto vi prigemo de gracia, che vui ne debiate dar algun logo, dove nuy possiamo andar securi cum le nostre persone e mercadantie, che in li soi logi non semo securi; altramente se la vostra signoria non provede de nuy, nuy non podemo viver over ne dati altro logo per nui possa exercitar li facti nostri e mercantie, chomo semo uxi."

³⁵ Usp. *Listine*, IX., str. 163:

"Respondeatur, quod nolumus aliud super hoc innovare; sed sicut per suas literas iidem comites nobis scribunt, certi sumus, quod bene tractabuntur et videbuntur; nichil minus, si aliter fecerint, providebimus oportune. Verum ex nunc sit captum, quod scribatur dictis comitibus, ut bene tractent nostros in forma convenienti, et quod tractent nostros bene et secure, declarando sibi, quod si aliter facerent, simili modo tractabimus suos. Et ex nunc sit captum, quod tali modo tractari debeant sui quali tractabuntur nostri. (...) – (*Senato Mar. R. I. c. 126 t., 127 e a c. 128., u mlet. arkivu*)"

³⁶ Usp. *Listine*, IX., str. 223:

"God. 1445. (sic!) 28. srpnja, u Mletcih. (Odgovara se na molbe občine Paga.) – MCCCCXLVIII. die XXVIII. iulii. Quod ad capitula nobis porrecta per nuncium fidelis comunitatis Pagi respondeatur, et primo:

Ad prima tria capitula, primum videlicet: Chonzosia, che altre fiade ne habiamo lementado ala vostra illustrissima signoria de i chonti de Corbavia et de i soi subditi de Scrixia per le iniusticie, homicidii, robaxon et altre inzurie ne hanno facto et fano ala zornada soi subditi de Scrixia, e siando stado domandado raxon ai diti per i diti homicidii, robaxon, iniusticie et inzurie a nuy facte per i diti lor subditi, non ne hanno voiudo far niente, et ancora siandoze scripto a i diti chonti per la vostra gratiosissima signoria, che ne fazano raxon e iusticia, li diti da poy ne hanno tractadi pezo che mai, e fato piu novidade.

običavali trgovati u krajevima pod vlašću knezova Krbavskih, a trenutno se ne mogu koristiti njihovim trgovištima zbog teškoća koje im se tamo čine – od sada na Pagu prema podvelebitskim podanicima knezova Krbavskih odnosi na isti način na koji se ovi ponašaju prema Pažanima kada su na njihovu području.³⁷

Također traže da se vlast pobrine za rješenje prijepora koji je nastao u vezi s njenom odlukom da se paška sol ponovno može dovoziti u Trstenicu, mjesto senjskog kneza Dujma,³⁸ iz čega je očito da su mletačke vlasti pozitivno odgovorile na navedenu pašku želju iz 1442. za određivanjem novog trgovišta u podvelebitskom primorju za njihove potrebe, s obzirom na nevolje koje Pažani doživljavaju na kurjakovićeveskom području Baga. Na tu su odluku, očito, knezovi Krbavski, po želji svojih baških podanika kojima ta mletačka odluka nije odgovarala, reagirali tako da su postavili zabranu odlaženja po sol u Trstenicu preko njihova područja, kao i zabranu provoza bilo kakve trgovačke robe u rečeno mjesto pod prijetnjom gubitka robe i plaćanja kazne od sto dukata. Paška općina smatra da je to učinjeno stoga da se zatvori trsteničko trgovište jer su Bažani navikli morem krijumčariti sol iz Baga u Obrovac, a u obratnom smjeru paklinu i sir, iako je po ranijim mletačkim odlukama to bilo zabranjeno, upozoravajući da su njihovi brodovi u više navrata hvatali krijumčare na djelu. Također se podsjeća da je paški knez izvjestio Mletke o zabrani provoza postavljenoj od strane knezova Krbavskih, koju su mu dojavili pojedini kneževski podanici sa željom da se sol dovozi u Bag, s čime se Pažani ne slažu jer se prema njima u Bagu loše ophodi. Stoga zaklinju vlast da se pobrine za to kako bi se ta zabrana provoza ukinula, jer će inače biti nanesena velika šteta ne samo paškom gospodarstvu već i tamošnjoj mletačkoj komori.³⁹

E perho vien suplicado al vostro benedicto dominio, che la vostra fidelissima comunita de Pago non vegna mal mena contra el debito de la raxon, et non patisca tanta pena et detrimento.” Usp. i Miscellanea, II–IV, str. 39.

³⁷ Usp. Listine, IX., str. 223:

“Secundum: per che da grandio tempo se uxi de merchadantar in le terre de i diti chonti, et per le novita che ne fano, non podemo uxar tal marchadantie, proveda la vostra signoria de remedio oportuno, che segundo i vostri fedel da Pago, vignerano tractadi in le terre de i diti chonti, debiano per el simel esser tractadi i lor subditi.” Usp. i Miscellanea, II–IV, str. 39.

³⁸ Radi se o negdašnjem naselju na području današnjega mjesta Barić-Drage, koje se nalazi na podvelebitskom kopnu približno nasuprot Ljubačkim vratima odnosno sadašnjem Paškom mostu u smjeru sjevera (M. KORENČIĆ, 1979., str. 278, 282). Usp. i zemljovid Krbave, Like i podvelebitskog primorja (sl. I. ovoga rada) koji se nalazi u rukopisu pašskog polihistora M. L. RUIĆA, DAZd, sign. rkp. 34/2, a objavljen u katalogu izložbe D. MAGAŠ – S. DOKOZA – S. MARTINOVIĆ, 1997., str. 39, 49.

³⁹ Usp. Listine, IX., str. 223:

“Tercium autem: per che nuovamente per la vostra signoria ne e stado concesso a portar i nostri sali a Tristeniza, logo del chonte Duimo da Segna, et i chonti de Corbavia, chomo hanno sentito questo, movesti a conpiazencia de i lor subditi da Schrixa, hanno fatto far uno bando, che tuti i Murlachi non vadano a tuor sale al dito luogo de Tristeniza, ne li portar alguna mercadantia su per el suo territorio in pena de perder le mercadantie et pagar ducati cento per pena, e queste hano fato far li diti da Scirxa, per chaxione el sia serado el dito passo de Tristeniza per posser far i contrabandi, chomo li hano facto

U četvrtom zahtjevu paška općina podsjeća na slučaj kada je u Bagu ubijen neimenovani Pažanin, a tadašnji je paški rektor to procesuirao te objavio za taj zločin kaznu glave. Stoga se traži da se mletačka vlast pobrine da se presuda pošalje svim dalmatinskim rektorima kako bi se mogla izvršiti bilo gdje na mletačkom području, te da se takav postupak primijeni i na moguće buduće slučajeve kada na području knezova Krbavskih bude povrijeđen netko od mletačkih paških podanika, kao što se to već ranije događalo. Hoće, dakle, da tada bude dovoljno da paški knez istraži slučaj i, saznajući istinu, objavi presudu koja će se odmah moći razaslati mletačkim vlastima širom Dalmacije. Također mole da se slično primijeni i na slučajeve krađa koje Pažani doživljavaju na istome području pod vlašću knezova, pa tako podsjećaju na slučaj kada su pred deset mjeseci neki paški građani bili ondje orobljeni od podanika istih. Postupak na području cijele Dalmacije omogućio bi da se lakše uhvate kradljivci i paškim građanima pruži zadovoljština za ukradeno.⁴⁰

Za razliku od prvih triju zahtjeva, na koja je Pažanima samo ukratko odgovoreno da je o mletačkim namjerama glede svega toga već bilo govora u ranijem pismu pa se ne smatra probitačnim to ponavljati,⁴¹ na ovaj je odgovoreno detaljno i, dakako, potvrdno,

e fano in portar sale da Scrixia ad Dubrovazo (sic!) e da Obrovazo portar a Scrixia pegoli e formazi, li qual sali, pegoli e formazi sono prohibiti a postar a i diti loci per vigor de certe parte dogal, habudo respecto se li voleno portar el dito sal ad Obrovazo, et reportar da Obrovazo a Scrixia formazi e pegoli chonvenino passi davan i de Tristeniza e passando de li, seriano scoperti per quelì de Pago e prexi chon libero chontrabandi, e che del dito bando miser lo chonte moderno de Pago denota per sua litera ala vostra signoria per informacion abuda da li subditi de i diti chonti di Corbavia, i qual hanno aldido cridar el dito bando, avixando la vostra signoria, se i Murlachi non porano condur soe mercadantie a Tristeniza, ne li a vegnir a tor sale, ne sera forzo a non portar sale al dito logo, ma de portarlo a Scrixia; e siando nuy mal tractadi chomo semo stadi e semo, se la vostra signoria non provede ala dita proibicion, totaliter seremo consumpti et desfacti, et sera etiam gran danno de la chamera vostra de Pago.” Usp. i Miscellanea, II–IV, str. 39–40.

⁴⁰ Usp. Listine, IX., str. 224:

“Ad quartum vero capitulum: Chonzosia che siando stado morto un de i nostri zitadini a Scrixia per un habitador de Scrixia, el rector, che era a quel tempo a Pago, processe et sentencio contra el dito de Scrixia, et bandilo de Pago in pena de la testa, proveda la vostra signoria, che la dita sentencia possa et debia esser mandada ad executione per tuti i rectori de Dalmatia sotoposti al vostro dominio; et se per lo avegnir sera offexo algun de Pago per i diti subditi in le terre de i diti chonti de Corbavia si in la persona, chomo in lo aver, che siando facto el lamento a miser lo chonte de Pago o a soy successori, che el dito miser lo chonte over suo successori, habuda la pura veritate, possa procieder a sentenzia contra i diti subditi, et che tal sentencia possa esser mandada ad executione per tuti i vostri rectori de Dalmatia. Anchora siando sta robadi za zercha mexi 10 alcuni citadini de Pago per i subditi de i diti chonti, li siano sta robadi, che el dito miser lo chonte de Pago over altro rector de Dalmatia, unde vegnisse a capitar li lor subditi, che quelì tal possano esser constreti a satisfacion de quello fosse sta robado ai diti citadini de Pago; e questo ve domandemo de gratia speciale.” Usp. i Miscellanea, II–IV, str. 40.

⁴¹ Usp. Listine, IX., str. 223:

“Respondeatur, quod sufficienter provisum est pridie per hoc consilium, ita quod non est expediens ad illa aliter respondere, nam super ipsis oportune scriptum est comiti nostro Pagi de intentione nostri domini.” Usp. i Miscellanea, II–IV, str. 40.

i to tako da rektori Zadra, Paga i Raba ubuduće mogu istraživati, procesuirati i postupati po presudama glede mogućih ubojstava počinjenih u Bagu ili drugdje na području knezova Krbavskih od strane podanika istih protiv mletačkih podanika iz Zadra, Paga i Raba odnosno s njihova područja. Također se odobrava da paški rektor i dalje može istraživati i postupati protiv kneževskih podanika, počinitelja krađa i progona na štetu građana i stanovnika Paga i njegova distrikta, a njegove kazne budu primjenjive prema počiniteljima i njihovim dobrima i preko drugih mletačkih rektora u Dalmaciji na zahtjev i punu zadovoljštinu orobljenih.⁴²

Peti i šesti paški zahtjev odnosi se na krijumčare s područja knezova Krbavskih; najprije traže da se istrage i presude paškog rektora protiv onih koji budu prijavljeni i uhvaćeni u krijumčarenju soli iz Baga u Obrovac te pakline i sira u obratnom smjeru, a to se odnosi i na drugu zabranjenu trgovačku robu, imaju provoditi na području svih mletačkih rektora u Dalmaciji, s time da prijavitelji krijumčara trebaju ostati u tajnosti. A budući da upravo Bažani morem poduzimaju mnoga krijumčarenja u spomenutim smjerovima, iako – po Pažanima – nemaju razloga za to, paška općina hoće da mletačka vlast providi da rečeni krijumčari iz Baga prestanu s takvim prijestupima već da po moru provoze robu po mletačkim odredbama, uz obvezu da najprije dođu paškom knezu kako bi dobili njegove kontralitere za legalan dovoz robe u mletačka mjesta, što je, očito, u skladu s mletačkom politikom da po Jadranu nemletački brodovi mogu prevoziti robu samo s mletačkim dozvolama.⁴³

⁴² Usp. *Listine*, IX., str. 224:

“Respondeatur, quod de homicidiis puris, que de cetero fierent per subditos dominorum comitum Corbavie in personis subditorum nostrorum Jadrensiū, Pagensium et Arbensium et ipsorum locorum comitatuum in Scrixia et alibi in jurisdictione et dominio ipsorum dominorum comitum; habita de predictis homicidiis pura veritate, rectores nostri predictorum locorum nostrorum Jadre, Pagi et Arbi, procedere possint contra eiusmodi homicidas, qui sint in banno omnium predictorum locorum et eorum comitatuum et districtuum. Item pro robariis commissis et secutis a decem mensibus citra per superscriptos subditos dominorum Corbavie contra nonnullos cives et habitatores Pagi et eius districtus, et pro omnibus, que imposterum comittentur vel fierent, idem comes noster Pagi contra derobatores procedere possit, constita prius de premissis plena veritate. Et fieri debeat executio in bonis et persona deliquentis per omnes rectores nostros Dalmatie, ubi in persona vel bonis potuerit repperiri ad requisitionem derobati et integram satisfactionem suam.” Usp. i *Miscellanea*, II–IV, str. 40–41.

⁴³ Usp. *Listine*, IX., str. 224:

“Ad quintum: se alguno de i diti subditi farano algun contrabando, de portar da Scrixia ad Obrovazo sali, e da Obrovazo pegoli, formazi a Scrixia, o altre mercadantie prohibite, che siando facta la accusa a misser lo chonte de Pago o soi successori, luy habuda la verita, e condenado i contrabandieri, che zaschaduno rector de Dalmazia possa e debia mandar le dite sentencie ad execution, et li accusadori debiano esser tegnudi de credenza.

Et ad sextum: Per che quelli de Scrixia uxano far de molti contrabandi, et portano cussi prohibiti ai logi prohibiti, et simelmente dai diti logi prohibiti portano a Scrixia, et azo non habia chaxion de far contrabandi, e volendoli far che li se cognoscha, proveda la vostra signoria, se li diti da Scrixia volesse portar alguna mercadantia da Scrixia in algun luogo per mar, che prima li debia vegnir da miser lo chonte de Pago, e cum soa contraletera portar quella mercadantia in i logi de la vostra signoria, dagando sora zo bona et idonea segurtade.” Usp. i *Miscellanea*, II–IV, str. 41.

Odgovor pristigao od vlasti je jasan: krijumčarenja podanika knezova Krbavskih iz Baga u Obrovac i obratno, kao i u druga mjesta, spadaju i dalje pod ovlast uprave pašškoga kneza, koji može i treba i dalje otkrivati, istraživati i suditi prekršitelje naredbi protiv krijumčarenja, što pokazuje da mletačka vlast, logično, nema namjeru nagovarati ni Krbavske niti njihove podanike na poštivanje mletačkih odredbi.⁴⁴

U sedmom zahtjevu Pažani, u skladu sa svojim tadašnjim neprijateljstvom sa žiteljima kurjakovićevskog dijela podvelebitskog primorja, a zasigurno i zbog problema s naplatom izvozne trate, traže od vlasti da se ukine mogućnost plaćanja preuzete paške soli na odgodu s rokom od tri mjeseca za “strance”, tj. one koji nisu mletački podanici, budući da glavnu korist od toga izvlače poglavito oni s Velebita, kao i drugi s područja od Rijeke do Baga. Predlaže se da ubuduće paški građani takvima ne daju sol na poček, već da ovi preuzetu količinu moraju odmah plaćati gotovinom, niti trebaju s bilo kime od njih sklapati ikakvo ortaštvo glede izvoza soli u podvelebitska mjesta, no mletačka vlast zauzima stav da za sada treba poštivati običaj koji je na snazi.⁴⁵

Osim predočenih dokumenata koji nam u biti posredno, “preko Paga”, govore o gospodarskim i inim odnosima knezova Krbave i Venecije, postoje i izvori što nam izravno svjedoče o trgovačkim odnosima Kurjakovića i mletačke vlasti sredinom XV. stoljeća, ponajprije o kneževskim molbama glede mletačkih trgovinskih povlastica i dozvola. Iako sadržajno sažet, od značenja je spis iz fonda *Dukala i terminacija* Državnog arhiva u Zadru datiran 15. travnjem 1434., dakle samo godinu dana od produžetka primirja između Kraljevstva i Republike, koje je, dakako, utjecalo i na

⁴⁴ Usp. *Listine*, IX., str. 224–225:

“Respondeatur: Pro contrabannis evitandis, tam que fierent de Scrixia Obrovazium et e converso, quam de quibuscumque locis illarum partium, comes noster Pagi, qui de presenti est et per tempora fuerit, circari facere possit de ipsis contrabannis, et per inquisitionem procedere ad condemnationes in jurisdictione sui regiminis.” Usp. i *Miscellanea*, II–IV, str. 41.

⁴⁵ Usp. *Listine*, IX., str. 225:

“Ad septimum: per che la vostra benedeta signoria concessa ala vostra fedel comunitade de Pago per so uxo, beneficio et commoditate, che chadaun che volesse chavar sale de Pago, possa haver termene de sei mexi de pagar la trata del dito sale, et per che la dita gratia se convertissa in beneficio quaxi piu in forestieri, et maxime in quelli de la Montagna che in li vostri de Pago, et azo la dita gratia se destenda in li vostri fedel de Pago, e non in persone estranie, si chome e la intention de la vostra signoria, proveda la vostra signoria che chadaun forestiero, et maxime quelli de la Montagna e de li logi da la Montagna vorano chavar sale, e quello vora portar, chomenzando dal Fiume per fina Scrixia, debia pagar a denari contadi senza haver alguna credenza. Item che alguno cittadino in Pago non possa ne debia dar in credenza sale in i diti luogi soto la Montagna, ne alguno cittadino de Pago non possi trar sal per nome de algun forestier per via de la Montagna, ne cum quello forestiero far alguna compagnia zoe del fato del sale per li diti logi de la Montagna; e questo ve domandemo de gratia speciale, per ben universale et non particular, si chome e la intention de la vostra signoria. (...)

Respondeatur: quod in facto salis (...) non videtur nobis pro presenti aliquod innovandum esse, sed observetur ut est in predictis observatum usque modo. De parte 69, de non 2, non sinceri 8. – (Senato Mar. II. 211., u mlet. arkivu.) Usp. i *Miscellanea*, II–IV, str. 42.

postupnu normalizaciju međusobnih ekonomskih odnosa. Taj kratki dokument sadrži odgovor mletačkih vlasti Krbavskim knezovima – kaže se, njihovim iskreno dragim prijateljima – upućen zadarskim rektorima na izvršenje na njihovu molbu podnesenu preko poslanika za dopuštenje uvoza četrdeset bačvica markeškog vina i četiri bačve ulja preko Zadra za potrebe velikaških dvora u kneževskim mjestima. Želeći udovoljiti toj molbi, mletačka vlast na čelu s duždem Franjom Foscarijem nalaže sadašnjem i budućem zadarskom knezu i kapetanu da ubuduće svake godine dopuste iz Zadra izvesti na područje Krbavskih knezova rečenu količinu vina i ulja, i to bez plaćanja tridesetine, bilo od strane knezova, bilo od strane njihovih podanika.⁴⁶ Više od sadržaja ovog dokumenta, zanimljivo je njegovo svjedočanstvo o zatopljavanju odnosa između Mletaka i hrvatskih velikaša, odnosno Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva. Naime, kada su u pitanju Bag i Obrovac, trgovišta Kurjakovićevih, prije spomenutog primirja bilo je još od ranije po odluci mletačkih vlasti zabranjeno tamo preko Zadra odvoziti ikakvu robu koja je potjecala iz predjela Marki, Abruza ili Apulije, odnosno s područja Papinske države i Napuljskoga Kraljevstva.⁴⁷

Sljedeći važan dokument, datiran 5. lipnja 1453., potječe iz Mletačkog državnog arhiva, a govori nam o tome da je u mletačkom Senatu odlučeno da se potvrdi sporazum između Mletaka i knezova Krbavskih sklopljen preko mletačkog poslanika Nikole Basadonne, kojim je istim knezovima dopušteno da njihovi baški i obrovački podanici mogu dovoziti sir, smolu, škopce, žitarice i brašno u krajeve pod mletačkom vlašću, kao i na – izrijekom spomenuti – senjski sajam sv. Jurja te rapski sajam sv. Margarete, pod uvjetom da nikako ne mogu ploviti u predjele Marki ili Napuljskoga Kraljevstva.⁴⁸

⁴⁶ Usp. *Listine*, IX., str. 67:

“*God. 1434. 15. travnja, u Mletcih. (Dozvoljeno knezovom krbavskim izvesti iz Zadra vina i ulja za svoju potrebu.) – Franciscus Foscari dei gratia dux Venetiarum etc. nobilibus et sapientibus viris Jacobo de cha da Pesaro comiti et Victori Bragadino capitaneo Jadre et successoribus suis fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Cum a magnificis comitibus Corbavie amicis nostris sincere dilectis instanter fuerimus requisiti per eorum ambaxiatorem, ut quadraginta caratellos vini marchiani et buttas quatuor olei pro usu curiarum suarum ad eorum loca libere conduci permittamus; nos eisdem magnificis dominis complacere volentes, fidelitati vestre mandamus, quod de civitate nostra Jadre singulo anno caratellos XL vini marchiani et buttas quatuor olei sine solutione alicuius trentesimi ab eisdem dominis aut a suis subditis extrahi permittatis.*

Data in nostro ducali palatio die XV mensis aprilis, indictione XII, MCCCCXXXIII. – (Ducali e terminazioni. Libro I. c. 53, u zadarskom arhivu.)”

⁴⁷ *Listine*, VIII., str. 242.

⁴⁸ Usp. *Listine*, X., str. 8:

“*God. 1453. 5. lipnja, u Mletcih. (Potvrđuje se pogodba sklopljena sa krbavskimi knezovi, kojom se dozvoljuje, da svoje proizvode nose u mletačke zemlje, i u Senj na sajam sv. Gjorgja.) – 1453. 5 iunii. Deliberatum ‘quod concordium factum per dictum oratorem nostrum (sc. Nicolaum Basadonna cum comitibus Corbavie) confirmetur et approbetur auctoritate huius consilii (...) Concessum etiam eisdem comitibus, quod subditi sui Scrisii et Obrovacii possint conducere caseum, picem, castratos, frumenta et farinam ad terras et loca nostra et nobis commendata et ad nundinas Segne sancti Georgii et Arbi sancte Margarite, non possendo navigare ad partes Marchie vel regni ullo modo. De parte 141, de non 2, non sinceri 5. – (Senato Mar. vol. IV. 194. t., u mlet arhivu.)*”

Rečeni dokument upotpunjuje prijepis dukale iz Državnog arhiva u Zadru, koja je upućena knezovima Krbavskim, tj. braći Karlu i Tomi, datirana 14. lipnja 1453., a pristigla u zadarsku kancelariju 29. istog mjeseca. Iz te je dukale objavljene u *Listinama* zajedno s odnosnim duždevim pismom zadarskim rektorima., između ostalog, razvidna molba Kurjakovićevih mletačkim vlastima glede povlastica slobodne plovidbe preko mletačkih voda za njihove podanike iz Baga i Obrovca, a sve kako bi sa svojom trgovačkom robom ovi mogli nesmetano ploviti uzduž obale Hrvatskoga primorja do gradskih sajмова, kao i preko Jadrana na njegove zapadne obale, tada u vlasti Papinske države i Napuljskoga Kraljevstva. Ti su zahtjevi, uz ostala neriješena pitanja, poput utvrde Kličevac, odnosno sukoba kurjakovićevskih podanika i mletačkih podanika iz šibenskog distrikta, i doveli do već spomenutih pregovora i sporazuma, kao i do opisanog, samo dijelom pozitivnog mletačkog odgovora na njih.⁴⁹ No i taj mali ustupak Mlečana nije – kako je očigledno iz istog dokumenta u kojem su priložena i kneževska obećanja data pri pregovorima s poslanikom Basadonnom – toliko izraz mletačke naklonosti prema njima, koliko očite spremnosti ovih da obećaju kako će nadoknaditi štete koje su njihovi podanici nanijeli šibenskim mletačkim podanicima, kao i da ne će dalje nadograđivati izuzetno značajnu kličevačku utvrdu u Lučkoj županiji niti će u blizini graditi drugih utvrda. Ta je gradnja uznemiravala Mlečane pa su čak tražili potpuno rušenje Kličevca, no Kurjakovići su se pravdali time da bi time počinili izdaju prema svome vladaru, uvjeravajući istom mletačku vlast da im otuda ne prijeti niti će prijetiti ikakva opasnost.⁵⁰

Pritom knezovi koriste prigodu kako bi od obećanjima udobrovoljenih mletačkih vlasti ponizno zatražili da se iz njihovih utvrđenih gradova Baga i Obrovca, koji su – kažu – mletačkim trgovačkim zabranama zajedno sa svojim gospodarima jako pogođeni i trpe najveće štete, u mletačke krajeve i mjesta može izvoziti sir, smolu, škopce, žito i

⁴⁹ Usp. *Listine*, X., str. 8–9:

“*God. 1453. 14. lipnja, u Mlecih. (Odgovara se na molbe knezova krbavskih.) – Copia ducalium litterarum scriptarum dominis comitibus Corbavie videlicet domino Charolo militi et domino Tomasio eius fratri.*

Rediens ad nostram presentiam nobilis vir Nicolaus Basadona orator noster, nobis particulariter retulit omnia praticata et conclusa vobiscum circa negocia per nos sibi comissa. Exposuit etiam aliqua, que spectabilitates vestre a nobis cum instantia petunt. Vidimus quoque et intelleximus per litteras et capitula per vos nobis missa predicta omnia, que ipse orator verbo reportavit. Quibus omnibus intellectis et super illis habita convenienti consideratione, deliberavimus pro consueta affectione nostra ad vestras spectabiles amicitias acceptare et approbare responsiones per vos datas dicto nostro oratori, ac amplas promissiones vestras, sicut in vestris litteris et capitulis continetur (...)

Ad capitulum, per quod petitis, quod subditi vestri Scrisii et Obrovacii possint navigare etc., inclinati ad omnia, que vestris spectabilibus amicitiiis grata et comoda esse possint, sumus contenti et placet nobis, quod subditi vestri Scrisii et Obrovacii possint conducere caseum, picem, castratos, frumenta et farinam ad terras et loca nostra et nobis comoda ac ad nundinas Segne sancti Georgii et sancte Margarite in Arbo; non possendo navigare ad partes Marchie vel regni ullo modo. (...)

Recepte fuerunt infrascripte littere die XXVIII iunii MCCCCLIII.”

⁵⁰ Usp. *Listine*, X., str. 4–5, 8–11.

brašno, jednako na Krk, kao i na sajmove sv. Jurja (u Senju) i sv. Margarete (u Rabu). Zatražili su i da im se preko mletačkih voda dozvoli izvoziti drvenu građu u Marke, Abruzze i Apuliju, kao što je to dozvoljeno Senjanima i Riječanima.⁵¹ No unatoč svim njihovim obećanjima glede drugih pitanja, mletačka im vlast, kao što smo već vidjeli, zauzvrat od svega dozvoljava jedino dolazak “njezinim” morem na sajmove u Senj i Rab.

O srodnim pitanjima dodatno nam svjedoči i duždevsko pismo Franje Foscarija zadarskim rektorima od 17. prosinca iste godine, koje je u zadarskoj kancelariji zaprimljeno 30. dana istog mjeseca, u kojem se kaže da je u Mletke bio pristigao poslanik po nalogu knezova Krbavskih te je vlastima predočio tri njihova molbena zahtjeva. O njima je zatim raspravljano na Vijeću umoljenih dana 10. prosinca, pa su odgovori ovim dokumentom proslijeđeni u Zadar. Na prvi zahtjev, kojim knezovi ponovno traže da im vlasti u Veneciji odobre da njihovi podanici mogu izvoziti svoje proizvode u mletačke predjele, kao i na senjski, rapski i bakarski sajam, Mlečani ih podsjećaju na nedavno sklopljen sporazum s njima preko Nikole Basadonne, te kažu da će i dalje poštovati taj sporazum, uz istodobni nalog svojim rektorima kojim ih obvezuju na poštivanje istoga. To upućuje na to kako možda do tada sve nije išlo baš glatko u provedbi toga sporazuma. Što se pak tiče drugoga zahtjeva Kurjakovićevih, da se iz Paga smije dovoziti sol u Obrovac, Mlečani im – u skladu sa svojom monopolističkom solnom politikom – odgovaraju da im za sada nikako u tome ne mogu udovoljiti.⁵²

⁵¹ Usp. *Listine*, X., str. 10–11:

“(…) *Item dicimus pro favore oppidorum nostrorum Scrisse et Obrovacii, que oppida ita constricta sunt propter deveta vestra, quod iam quasi ad nichilum redacta sunt, propter quod valde gravamur et maximum habemus damnum. Qua de causa supplicamus humiliter illustrissimam dominationem vestram, ut placeat vobis facere nobis gratiam specialem, quod ex dictis locis nostris possint extrahi et portari ad loca et dominia vestra caseus, pix, castroni, frumenta et farina similiter ad Veglam et ad nundinas sancti Georgii et beate Margarite, et etiam portare lignamina ad loca Marchie, Brucie et Apulie, prout faciunt illi de Segna et de Flumine. (...) – (Ducali e terminazioni. Libro I. c. 124–125., u zadarskom arhivu.)*”

⁵² Usp. *Listine*, X., str. 23:

“*God. 1453. 30. prosinca, u Mletcih. (Dozvoljavaju se knezovom korbavskim njeke povlastice.) – Franciscus Foscari dei gratia dux Venetiarum etc. nobilibus et sapientibus viris Laurentio Lauredano de suo mandato comiti et Benedicto de Mula capitaneo Jadre et... successoribus suis fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Venit ad presentiam nostram unus nuntius sive orator spectabilium dominorum comitum Corbavie, et parte ipsorum dominorum comitum nobis presentavit tria capitula, et maxima instantia petiit, ut de contentis in ipsis capitulis eis complacere vellemus. Nos vero intellectis dictis capitulis et visa instantia nobis facta per dictum eorum nuntium volentes in his, que honeste possumus, sibi complacere, die X instantis providimus cum nostro consilio rogatorum respondere superscripto oratori ad predicta tria capitula, sicut inferius intelligetis.*
Et primo ad primum, quod subditi ipsorum dominorum comitum possint conducere introitus suos ad terras et loca nostra et recomendatorum nostrorum ac ad nundinas Segne, Arbi et Buccari. – Respondimus, quod intentio nostra est, sicque mandabimus omnibus nostris rectoribus, quod servare debeant concordium factum per ser Nicolaum Basadona oratorem nostrum cum illis spectabilibus

Glede trećeg zahtjeva, kojim knezovi traže mogućnost uvoza u Obrovac sto bačvica vina iz predjela papinskih Marki odnosno napuljske Apulije, zatim ukupne količine od šest milijara guada i alauna (stipse), kao i tri bačve ulja,⁵³ Republika im odgovara da bi to bilo na veliku štetu njenih podanika, no želeći se prikazati obzirnom, ipak dopušta da svake godine, dobivši potvrde i dozvole zadarskih rektora, uvezu svega četrdeset bačvica vina, rečenu količinu ulja i polovicu tražene količine guada i alauna, ali isključivo na mletačkim lađama, te plaćajući tridesetinu i ostale uobičajene mletačke daće, uz upozorenje da ta povlastica više ne će vrijediti ako budu kršene odobrene količine.⁵⁴

Ipak, Kurjakovići se nisu mirili s takvom mletačkom restriktivnom politikom prema njima glede pomorske trgovine, pa su dvije godine kasnije, u ožujku 1455., ponovno pokušali ishoditi trgovinske povlastice, a sve kako bi se između Baga i Obrovca, njihovih primorskih trgovišta, moglo slobodno trgovati solju i ostalom trgovačkom robom, uz plaćanje uobičajenih daća kao kada se plovi u Senj. Knezovi htjedoše iskoristiti povoljan trenutak jer je baš u to vrijeme došlo do međusobnog zatopljanja odnosa pošto su knezovi s Republikom upravo bili razriješili nekoliko prijepornih pitanja, stavivši se istom u savezničku službu Venecije protiv svakoga, osim ugarske krune, uz istodobno obnavljanje povlastice slobodnog trgovanja i poslovanja mletačkim podanicima na području knezova Krbavskih. To potvrđuje

dominis comitibus.

Ad secundum de sale conducendo per eos ex Pago Obrovatium. – Respondimus, quod nullo modo pro nunc eis complacere possumus. (...)

⁵³ Jedan milijar = 1000 teških libri = 477 kg (usp. J.-C. HOCQUET, 1990., str. 18; *Zadarski statut*, str. 759.). Guado i alaun (stipsa) su tada uglavnom uvoženi za potrebe bojadisarskog obrta, a nabavljani su s talijanskih jadranskih obala po ne baš malim cijenama (usp. T. RAUKAR, 1977.a, str. 241). *Caratelli* (hrv. bačvica) i *butte* ili *botte* (hrv. bačva) su, dakako, ujedno i količinske mjere odnosno mjere za zapreminu čije se vrijednosti razlikuju po prostoru i vremenu uporabe, kao i po proizvodu koji se u njima prenosio, napose kada je u pitanju vino ili ulje (usp. npr. Z. HERKOV, 1971., str. 40–42; J.-C. HOCQUET, 1990., str. 17–19).

⁵⁴ Usp. *Listine*, X., str. 23–24:

“(...) Ad tertium, quod possint emere caratellos centum vini de partibus Marchie vel Appulee, sex milliarum inter guadum et alumen et buttas tres olei pro conducendo Obrovatium. – Respondimus, quod licet hoc sit cum maximo incomodo subditorum nostrorum, tamen ut rem sibi gratam faciamus, sumus contenti, quod omni anno cum navigiis nostris, accipiendo bulletas et contralitteras rectorum nostrorum Jadre, possint conducere Obrovatium caratellos quadraginta vini, buttas tres olei et milliarum tria inter guadum et alumen fecis, solvendo trentesimum et alia datia nostra consueta. Et si contrafacere in conducendo maiorem quantitatem, ista concessio nullius sit valoris.

Quare cum nostro consilio predicto vobis mandamus, quatenus suprascriptas concessionem nostras observare et observari facere inviolabiliter debeatis; facientes has nostras litteras in cancellaria vestra ad futurorum memoriam registrari, et registratas presentanti restitui.

Data in nostro duicali palatio die XVII mensis decembris, indictione II. MCCCCLIII.

(In fronte.) Recepte fuerunt infrascripte littere die penultimo mensis decembris MCCCCLIII. – (Ducali e terminazioni. Lib. I. c. 127–128., u zadar. arhivu. V. Senato Mar. vol. V. c. 12., u mlet. arhivu.)”

njihova isprava sastavljena u Počitelju tog proljeća,⁵⁵ no bili su iznova glatko odbijeni uz podsjećanje da su i sami svjesni kako bi to bilo na štetu mletačke komore i njezinih prihoda.⁵⁶

Za ovu je temu mletačke pomorskotrgovinske politike prema Kurjakovićima sredinom XV. stoljeća veoma zanimljiv i dokument od 15. listopada 1457. godine iz Mletačkog arhiva, kojim Mleci odgovaraju na kneževske molbene zahtjeve što ih je ondje u ime oca, kneza Tome Krbavskog, i njegovih sinova podnio knez Ivan; prigodom svog boravka u Gradu na Lagunama ovaj je velikaš prigodno, radi dobrih međusobnih odnosa, od mletačke vlasti obdaren određenom količinom zlatnoga sukna na korist svoga vlasteoskog sjaja.⁵⁷

Glede prve molbe što je vidljiva iz tog spisa, kojom knezovi traže dozvolu uvoza morem količine od 100 bačava vina i 50 bačava ulja iz Marki i Abruzzza za potrebe svojih dvora u Bagu i Obrovcu, Mleci ostaju pri onome što su im dopustili još pred četiri godine, a to je da godišnje Krbavski iz tih krajeva mogu preko njihovih voda dovesti u svoje zemlje 40 bačvica vina, tri bačve ulja te tri milijara od guada i stipse, uz primanje kontralitera od zadarskih rektora, kao i uz plaćanje tridesetine za to, ne zaboravljajući pritom naglasiti da su im to udijelili na štetu vlastitih prihoda.⁵⁸

⁵⁵ Usp. *Listine*, X., str. 47–50, 56–57.

⁵⁶ Usp. *Listine*, X., str. 48–50:

“*God. 1455. 8. ožujka, u Mletcih. (Odgovara se na molbe podnesene od poslanika krbavskih.) – (...) Item la V. S. se degni conceder de grazia, che el sal e altre mercandantie possa andar liberamente a Schrixa et Obrovazo, luogi a marina de i diti signori, pagando li datii consuenti como vano a Segna. – Ad tertium quoniam sicut ipsimet sciunt, hoc esset cum totali iactura camere nostre et introituum nostrorum, non vidimus posse ipsis complacere. (...) – (Ducali e terminazioni. Lib. I. c. 140., u zadar. arhivu.)*”

⁵⁷ Usp. *Listine*, X., str. 115:

“*God. 1457. 11. listopada, u Mletcih. (Obdaruje se korbavski knez, tada u Mletcih, sa zlatnim suknom.) – 1457. 11. octobris. “Quod magnifico comiti Corbavie, qui ad nostram se contulit presentiam et confinat cum territorio nostro Jadrensi, et confert rebus nostris, quod in bona nostra amicitia conservetur, detur tantum pani auri, quantum sit pro valore ducatorum LXXX. in centum, solvendorum per officiales nostros rationum veterum. + 77 – 2 – 3. (Senato Mar. vol. VI., u mlet. arhivu.)*”

⁵⁸ Usp. *Listine*, X., str. 116:

“*God. 1457. 15. listopada, u Mletcih. (Odgovori na molbe podnesene mlet. vieću od kneza Ivana sina kneza Tome korbavskoga u ime ovoga.) – 1457. die 15. octobris. Quod ad capitula porrecta per magnificum comitem Johannem filium comitis Thomasii de Corbavia parte ipsius comitis Thomasii et filiorum suorum respondeatur, et primo:*

Ad primum. El domanda, che conzosia che l abia senestro per la soa chorte e per uso de quella de vino et oio, che la vostra signoria se degna, che da la Marcha et Abruzo el possa far condur ad ali so logi a la marina, zoè Scrisa e Obrovazo bote 100 de vino et bote 50 de oio.

Responsio. Inclinati ad ea, que suis magnificentiis grata et comoda sint, sumus contenti, sicut in 1453 de mense decembris diximus oratori suo, qui fuit ad nostram presentiam, quod de partibus Marchie et Aprucii conduci facere possint ad terras suas caratellos XL vini, buttas tres olei, et miliaria tria inter guadum et alumen, accipiendo contra litteras a rectoribus nostris Jadre, et solvendo pro illis trentesimum, licet hoc sit cum damno et preiudicio introituum nostrorum.”

Na drugu molbu, kojom knezovi traže da njihovi podanici mogu morem do Baga dovesti iz Obrovca i gorskih odnosno velebitskih krajeva sir, škopce i druge stvari koje potječu iz njihove vlastite zemlje, te ih potom iz Baga odvoziti u mletačka mjesta, mletačka vlast odgovara da su suglasni s time ukoliko roba potječe iz spomenutih predjela, ali da pri trgovini s mletačkim područjima moraju poput drugih plaćati uobičajene mletačke daće.⁵⁹ I treći se kurjakovićevski zahtjev odnosi na već poznatu povlasticu da njihovi podanici mogu morem prevoziti trgovačku robu na senjski, riječki, bakarski i ostale sajmove, kao i da odanle mogu nazad dovoziti robu neophodnu za njihov kraj, na što im Mlečani u potvrdnom odgovoru osnažuju raniju povlasticu da njihovi obrovački i baški podanici mogu odvoziti na sjevernojadranske sajmove sir, smolu, škopce, žito i brašno.⁶⁰

Na sljedeća dva zahtjeva koja se odnose na trgovinske povlastice, odgovor mletačkih vlasti je predvidljivo negativan; tako se i na obnovljeno traženje da kneževski podanici mogu sa svojim proizvodima i robama, tj. sirom, škopcima, drvom i drugim stvarima podrijetlom s njihova područja u trgovačke svrhe ploviti preko mletačkih voda u Marke i Abruzze,⁶¹ kao i na traženje da se zbog potrebe i oskudice dozvoli uvoz količine od 200 modija paške soli⁶² u Obrovac uz plaćanje uobičajene daće, Mlečani izgovaraju protivljenjem svojih zakona i odredbi.⁶³

⁵⁹ Usp. *Listine*, X., str. 116:

“(...) Ad secundum. Item che i subditi de diti signori possa condur per mar da Obrovazo e Montagna al dito suo logo de Scrixia formaio, castroni et altre cosse, che nasse in el suo paeze, e da Scrizia poi le condur ay logi de la vostra illustrissima signoria.

Responsio. Sumus contenti, quod subditi sui possint conducere per mare de Obravacio Scrisium caseum, castratos et alias res, que nascuntur in illa montania tantum, et illas postmodum conducere ad terras et loca domini nostri solvendo datia consueta, sicut alias sibi concessimus.”

⁶⁰ Usp. *Listine*, X., str. 116:

“(...) Ad tercium. Item che diti subditi possa usar chon le soe merchadantie a le fiere usate per Dalmatia, zoe a Segna, Fiume, Buchari, et altre fiere, e de li possa condur le cosse a loro bisognasse per la dita soa terra.

Responsio. Volumus, quod illud, quod in eorum complacentiam concessimus per oratorem nostrum videlicet, quod subditi sui Scrisii et Obrovacii possint ire ad nundinas Segne, Fluminis et sancte Margarite de Arbo cum caseo, pice, castratis, frumento et farina, eis observetur.”

⁶¹ Usp. *Listine*, X., str. 116:

“(...) Ad quartum. Item che diti subditi possa andar et usar si in la Marcha, come in Apruzo con le cosse e robbe nasse in el vostro paeze, zoè formay, custroni, lignami, et altre cosse.

Responsio. Licet ad omnia eis grata simus inclinatissimi, tamen obstantibus legibus et ordinibus nostris non possumus ullo modo sibi complacere. (...)”

⁶² U Zadru u to doba solni modij teži 170 teških (velikih) libara odnosno oko 81 kg (usp. T. RAUKAR, 1977.a, str. 298).

⁶³ Usp. *Listine*, X., str. 118:

“(...) Ad nonum. Item per nezesso e charestia che ho in el castello mio a Obrovazo piaxa conceder a la vostra illustrissima signoria trar moza 200 sal ogni anno per uxo de quel mio castello da Pago, pagando el datio over trata consueta.

Responsio. Licet in hoc sicut et in aliis libenter sibi complaceremus, attamen obstantibus legibus nostris,

Za ovu temu zanimljiv je i deseti, posljednji zahtjev iz tog dokumenta, koji je u toj prigodi iznio knez Ivan. Njime je knez zatražio pravdu od mletačkih vlasti za svoje podanike braću Mirković, inače utjecajne trgovce, sinove pokojnog Mate Mirkovića. Njih, naime, paška komuna ucjenjuje gubitkom statusa plemenitih paških građana što ga je od tamošnjeg vijeća zadobio još njihov pokojni otac, jer se odbijaju stalno naseliti u Pagu, što Kurjakovići smatraju nepravednim budući da je to pravo stečeno bez ikakvih uvjeta. Naglašavaju da braći zbog poslovnih i privatnih razloga trenutno više odgovara povremeno boraviti i u Bagu i u Pagu, te da bi njihovo življenje isključivo u Pagu štetilo trgovini u kneževskom Bagu s obzirom na značenje i opseg njihova poslovanja.⁶⁴ Vlast udovoljava tom zahtjevu i upućuje nalog paškom knezu, uz uvjet da se cijeli ovaj slučaj pokaže istinitim.⁶⁵

U zaključku mletačke vlasti knezu izražavaju želju da njihovi podanici u međusobnom susjedstvu žive mirno i prijateljski, te ga upozoravaju kako su obaviješteni da se još uvijek učestalo događaju zlodjela protiv mletačkih podanika na kneževskom tlu, što se očito odnosi na već nam poznate paško-baške prijepore i sukobe vezane ponajprije uz trgovinu i prateće povlastice.⁶⁶

non possimus sue requisitioni satisfacere.”

⁶⁴ Usp. *Listine*, X., str. 118–119:

“(…) *Ad decimum et ultimum. Item supplico a la vostra illustrissima signoria conzosia che per el conseio de Pago el fosse azonto et tolto del deto suo consiglio uno condam Mathio Mircoviz da Scrixia e fioli soi legitimi, e questo fo confermado per la vostra illustrissima signoria, chome per soe lettere apare; ma da novo e venuto, che per certa parte per loro pavesani messa nel dito loro conseio voiano astrenzer diti fioli de condam Mathio vegnano ad habitar continuo a Pago, altramente i se intenda esser privati del dito loro conseio; et cum sit, che essi fioli uno sia maridado in Zara, et uno habia una de le soe done da Pago, e i altri non habia anchora dona, e perchè diti fioli habitano a Scrixia mo a Pago, voleno i diti da Pago per questa sua parte, che del tutto lassa Scrixia mia terra, e vegna a habitar in Pago, che questo me saria dano asay per le marchadantie, che i fano in el dito nostro logo; per tanto supplico e prego la vostra illustrissima signoria, che a mia complacentia se degna de scriver e chomandar si al conte de Pago chome a quel suo conseio, che questi tali fradelli possano star dove i piaxerà, e questo domando de gratia singular.*”

⁶⁵ Usp. *Listine*, X., str. 119:

“*Responsio. In eius complacentiam scribemus et mandabimus comiti nostro Pagi, quod si dictus olim servitor suus et eius filii legitimi fuerunt per consilium Pagi creati nobiles cives de illo consilio et per nostrum dominium confirmati, liberi et sine ulla conditione vel obligatione, non debeat permittere, quod aliquid contra eorum concessionem et civitatem innovetur.*” Mirkovići inače bijahu jedna od najuglednijih plemićkih obitelji u Pagu i Bagu, a kao posrednici između mletačke vlasti u Pagu i knezova Kurjakovića te opunomoćeni zastupnici u raznim poslovima, stekli su naklonost predstavnika Republike i paške komune pa je Mate Mirković s potomcima 1453. godine bio upisan u paško plemstvo. Unatoč navedenim prijeporima, g. 1457. Mirkovićima je dukalom potvrđeno paško plemstvo, a to je bilo osnaženo i kasnijim odlukama predstavnika mletačke vlasti (usp. M. GRANIĆ, 2002., str. 65–66).

⁶⁶ Usp. *Listine*, X., str. 119:

“(…) *Et ex nunc sit captum, quod dicatur et suadeatur dicto domino comiti cum illis verbis et rationibus, que videbuntur collegio, quod velit taliter ordinare et providere, quod sui pacifice et amicabiliter vivant et vicinent cum nostris, quum sumus informati, quod per suos sepius multa comittuntur contra subditos nostros, que causa possunt esse multarum novitatum. (...) De parte 105, de non 2, non sinceri 5. (Senato*

Nakon što je sagledan sadržaj ovih nekoliko vrela koja govore o trgovinskim i inim odnosima mletačkih vlasti i knezova Krbavskih te njihovih podanika sredinom XV. stoljeća, može se reći da nam ona pružaju prilično ograničenu spoznaju povijesnih zbivanja na tu temu. Unatoč tome, određeni se zaključci o ekonomskom položaju državine rečenih hrvatskih velikaša u neposrednom susjedstvu mletačke Dalmacije u to doba ipak mogu donijeti. Taj je položaj nakon g. 1409. izravno ovisio o mletačkom čimbeniku, što je jasno i iz ovdje obrađenih izvora. S obzirom na to da se velik dio gospodarskog života kurjakovićevskih područja odvijao upravo kroz baško i obrovačko trgovište, pri čemu je od vitalnog značenja bio upravo morski put od Velebitskog kanala preko Novigradskog mora do donjeg toka Zrmanje i obratno, Krbavski su zajedno sa svojim podanicima – s obzirom na svoj zemljopisni i politički položaj – bili prisiljeni voditi računa o volji, namjerama i općenito o politici mletačke vlasti spram pomorske trgovine, koja svojim protekcijom nije ostavljala mnogo prostora slobodnoj trgovini po Jadranu. Uz to, bilo im je životno nužno održavati trgovinske veze sa susjednim mletačkim područjima, napose sa širim zadarskim i šibenskim te paškim i rapskim okruženjem, što je podrazumijevalo i što bolje odnose s Venecijom. Osim razmjene između kneževskih primorskih (baško-obrovačkih) i kontinentalnih (krbavsko-ličkih) krajeva, što su tada predstavljali prirodnu vezu između unutrašnjosti i primorja, iz vrela je očito da državina Kurjakovićevih teži i za održavanjem gospodarskih veza s primorsko-kvarnerskim sajamskim gradovima, te s jadranskim obalama Papinske države i Napuljskoga Kraljevstva.

Kada su u pitanju paške žalbe Mlecima na knezove Krbavske i njihove baške podanike iz četrdesetih godina XV. stoljeća, kao i odgovori mletačkih vlasti na njih, iz dokumenata doznajemo da su tada, vjerojatno kao posljedica gospodarske konkurencije, iznimno poremećeni odnosi Pažana i Bažana, s obzirom na paške tužbe kako njihovi ljudi, ponajprije trgovci sa svojom robom, bivaju često izvrgnuti nasilju na susjednom podvelebitskom kopnu pod kneževskom vlašću, pri čemu su se znala dogoditi i ubojstva. Da bi barem donekle bila obeshrabrena takva agresivnost, paška općina uspješno traži od Venecije da se presude paških knezova protiv zločinaca nad njihovim podanicima izvršavaju na cijelom području mletačke Dalmacije. Zasižno je to nasilje bilo ohrabreno i činjenicom da se, barem u kraćem razdoblju, knezovi Krbavski – dakako, ako povjerujemo jednoj strani, onoj paškoj – nisu previše založili da se međususjedsko stanje popravi, već su pojedinim odlukama poticali te prijepore, o čemu svjedoči i njihova odluka da zatvore gospodarski pravac prema frankapanskoj Trstenici kao trgovištu za pašku sol, pošto su zajedno sa svojim podanicima uvidjeli da to može ugroziti baške, a time i njihove interese. Vjerojatno se u tome može prepoznati i svojevrsan prkos, s obzirom na poteškoće koje je njihovu gospodarstvu stvorila mletačka okupacija njihova najbližeg susjedstva i uzurpacija mora po kojem su tekle

Mar. lib. VI., u mlet. arhivu.)”

tadašnje ključne komunikacije.

Gore spomenuta vrela nam također svjedoče da je sredinom XV. stoljeća prilično razvijeno krijumčarenje (gledano iz mletačke perspektive) brodovima između Baga i Obrovca u oba smjera, kako solju, tako i drugim proizvodima, poput pakline i sira, što su Mlečani, očito samo s ograničenim uspjehom, pokušavali spriječiti, a čija je pojava sasvim logična s obzirom na životne potrebe tamošnjeg pučanstva, otežane mletačkim svojatanjem najvažnije im lokalne prometnice, odnosno morskog puta između tih dvaju glavnih trgovišta knezova Krbavskih. Budući da taj plovni put najvećim dijelom bijaše u mletačkom dominiju, potpuno je jasno da Mlečanima zajedno s podaničkom paškom komunom takvo gospodarenje kneževskih podanika nije bilo po volji, kako zbog mletačkog solnog monopola, tako i zbog neplaćanja njihovih uobičajenih trgovačkih daća. U svojoj su protekcionističkoj ekonomskoj politici ovu praksu oni doživljavali poput kakve “nelojalne konkurencije”.

Ipak, iz sadržaja ovih vrela može se nazrijeti i određena suzdržanost Mlečana kada su u pitanju oštrije mjere protiv podanika Kurjakovićevid, kao što je ukidanje mogućnosti plaćanja soli na odgodu ili pak uzvratanje istim nasilnim metodama, te se uglavnom – barem koliko se dađe razabrati iz ovih par dokumenata – zadovoljavaju izrečenim im upozorenjima i obećanjima primljenim sa suprotne strane, gledajući s njima razvijati dobrosusjedske odnose. To je moglo imati određenog pozitivnog utjecaja, s obzirom na to da se u narednim desetljećima takvi izraziti prijepori, ako je suditi po šutnji dostupnih vrela, više ne javljaju, čemu je svakako pridonijela i zajednička turska opasnost.

No s druge strane, deklarativna mletačka naklonost prema Krbavskima i nije bila previše probitačna za kneževske interese, barem ne kada su u pitanju bile trgovinske povlastice i sloboda plovidbe Jadranom. Iako nakon normalizacije odnosa Republike i Kraljevstva iza g. 1433. Mlečani uglavnom udovoljavaju njihovim molbama koje se tiču povlastica plovidbe kneževskih podanika s proizvodima na sjevernojadranske sajmove i opskrbe kneževskih dvora markeškim, abruškim odnosno apulskim vinom i uljem te zadovoljavanja potrebe za guadom i stipsom (što su se najčešće koristili u bojanju tkanina i kožarstvu), ipak im je – u skladu sa znanom mletačkom politikom – u više navrata ponovljena zabrana trgovačke plovidbe u prekojadranske Marke, Abruze i Apuliju s proizvodima poput drva, škopaca, sira i ostalog, kao i zabrana trgovanja solju i ostalom robom između glavnih kneževskih trgovišta Baga i Obrovca, što je dobrim dijelom i uzrokovalo ono što su Mlečani zvali kontrabandom.

Sve u svemu, iz povijesnih je vrela interpretiranih u ovome radu vidljivo da mletački stav prema gospodarstvu susjedne državine knezova Krbavskih sredinom XV. stoljeća biva izrazito protekcionistički, kakva i inače bijaše njena ekonomska politika kada su posrijedi bili tuđi interesi, a što je Veneciji, dakako, omogućavalo izuzetan gospodarski prosperitet. To je stvaralo velike poteškoće područjima pod vlašću ovih hrvatskih velikaša, napose razmjeni koja je tekla kroz njihova dva glavna podvelebitska trgovišta – Bag i Obrovac, s obzirom da je tamošnja ključna trgovačka komunikacija,

ona morska, bila pod mletačkim nadzorom, kao uostalom i šire jadransko područje. Stoga su Kurjakovići bili prisiljeni, nerijetko bezuspješno, opetovano tražiti od mletačkih vlasti za sebe i svoje podanike trgovinske povlastice i slobodu trgovačke plovidbe i razmjene između kneževskih mjesta, kao i nesmetanu pomorsku komunikaciju sa sjevernojadranskim sajamskim gradovima poput Senja, Raba i Bakra, ali i sa širim područjem pod mletačkom vlašću, te s predjelima Marki, Abruzza i Apulije, tj. jadranskim obalama Papinske države i Napuljskoga Kraljevstva. No budući da su mletački ustupci na te opetovane kneževske zahtjeve, kada su i postojali, bili najčešće restriktivni, a ponekad samo simbolični, to je poticalo razvitak krijumčarenja na kneževskom području, posebice solju, ali i ostalim dobrima, te generiralo međusobne trgovačke prijepore, pojedinačne sukobe i protumjere (napose između Paga i Baga), iako su obje strane deklarativno uvijek ustrajale na međusobnim dobrim i prijateljskim susjedskim odnosima.

K o r i š t e n i i z v o r i

Stjepan ANTOLJAK (urednik)

Miscellanea II-IV – Miscellanea, II-IV, Državni arhiv u Zadru, Zadar, 1950.–1952.

Josip KOLANOVIĆ – Mate KRIŽMAN (urednici i prevoditelji)

Zadarski statut – Statuta Iadertina (cum omnibus reformationibus usque ad annum MDLXIII factis) / Zadarski statut (sa svim reformacijama odnosno novim uredbama donesenima do godine 1563.), Ogranak Matice hrvatske u Zadru i Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, Zadar, 1997.

Ivan KUKULJEVIĆ SAKCINSKI

Jura, I. – Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, dio I., sv. 1., Velocibus typis dris. Ludovici Gaj, Zagreb, 1861.

Šime (Sime) LJUBIĆ

Listine, V. – Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike, knj. V., MSHSM, vol. 5., JAZU, Zagreb, 1875.

Listine, VIII. – Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike, knj. VIII., MSHSM, vol. 17., JAZU, Zagreb, 1886.

Listine, IX. – Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike, knj. IX., MSHSM, vol. 21., JAZU, Zagreb, 1890.

Listine, X. – Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike, knj. X., MSHSM, vol. 22., JAZU, Zagreb, 1891.

Marcolauo RUJCH (RUIĆ)

DAZd, 34/2 – *Delle riflessioni storiche sopra l'antico Stato Civile et Ecclesiastico della Città et Isola di Pago o'sia dell'antica Gissa...*, parte prima, tomo secondo, MDCCLXXX, Državni arhiv u Zadru, sign. rkp. 34/2.

K o r i š t e n a l i t e r a t u r a

Fernand BRAUDEL

1992. – *Vrijeme svijeta (Materijalna civilizacija, ekonomija i kapitalizam od XV. do XVIII. stoljeća)*, knj. 3, August Cesarec – Zagreb, Zagreb, 1992.

Roberto CESSI

1953. – *Repubblica di Venezia e il problema Adriatico*, Edizioni scientifiche italiane, Napoli, 1953.

1968. – *Storia della Repubblica di Venezia*, vol. I., Casa editrice Giuseppe Principato, Milano

– Messina, 1968.

Miroslav GRANIĆ

1993. – “*Dominium maris Adriatici*” – *Borba za gospodstvo nad Jadranom u srednjem vijeku do početka XV. stoljeća*, (doktorska disertacija), Sveučilište u Splitu – Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 1993.

2002. – *Paški grbovnik*, Književni krug, Split, 2002.

Petar GRGEC

1932. – *Hrvatski Job šesnaestoga vijeka – ban Ivan Karlović*, Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, Zagreb, 1932.

Zlatko HERKOV

1971. – *Mjere Hrvatskog primorja s osobitim osvrtom na solne mjere i solnu trgovinu*, Historijski arhiv u Rijeci i Pazinu, Rijeka, 1971.

1975.–76. – “Statut grada Karlobaga od godine 1757.”, *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, sv. XX, Rijeka, 1975.–1976., str. 77–105.

Jean-Claude HOCQUET

1990. – *Il sale e la fortuna di Venezia*, Jouvence, Roma, 1990.

1994. – “La fiscalité du sel au service du pouvoir colonial de Venise en Dalmatie (XVe – XVIe siècles)”, *Acta historico-oeconomica*, vol. 21 (1), Zagreb, 1994., str. 31–71.

Rudolf HORVAT

1941. – *Lika i Krbava (Povijesne slike, crtice i bilješke)*, sv. I., Matica hrvatska, Zagreb, 1941.

Bogumil HRABAK

1991. – “Regionalna i međunarodna trgovina Mlečana i Dubrovčana drvetom iz Senja (XIV.–XVIII. stoljeće)”, *Radovi, Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu*, sv. 24, Zagreb, 1991., str. 57–107.

Roman JELIĆ

1989. – “Novigradski distrikt”, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti JAZU u Zadru*, sv. 31, 1989., str. 87–173.

Nada KLAJIĆ – Ivo PETRICIOLI

1976. – *Zadar u srednjem vijeku do 1409.*, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 1976.

Vjekoslav KLAJIĆ

1898. – “Rodoslovje knezova Krbavskih od plemena Gusić”, *Rad JAZU (Razredi filologijsko-historijski i filozofjsko-juridički)*, knj. CXXXIV. (XLIX.), Zagreb, 1898., str. 190–214.

Josip KOLANOVIĆ

1995. – *Šibenik u kasnome srednjem vijeku*, Školska knjiga, Zagreb, 1995.
- Mirko KORENČIĆ
1979. – *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857.–1971.*, JAZU, Zagreb, 1979.
- Frederic C. LANE
1973. – *Venice (A Maritime Republic)*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore – London, 1973.
- Mislav Elvis LUKŠIĆ
2000. – “Zatočeništvo Nikole Modruškoga kod Krbavskih knezova g. 1462.”, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 42, Zagreb – Zadar, 2000., str. 105–171.
- Gino LUZZATTO
1961. – *Ekonomska povijest Italije (Stari i srednji vijek)*, I. sv., prijevod s talijanskog – Jakov Stipišić, Naprijed, Zagreb, 1960.
- Damir MAGAŠ – Serdo DOKOZA – Suzana MARTINOVIĆ
1997. – *Hrvatska na zemljopisnim kartama od XVI. do XIX. stoljeća u Državnom arhivu u Zadru*, Državni arhiv u Zadru, Zadar, 1997.
- Ive MAŽURAN
2001. – *Karlobag (1251.–2001.)*, Općina Karlobag, Karlobag, 2001.
- Maja NOVAK
1965. – *Autonomija dalmatinskih komuna pod Venecijom*, Institut JAZU u Zadru, Zadar, 1965.
- Ivan PEDERIN
1990. – *Mletačka uprava, privreda i politika u Dalmaciji (1409.–1797.)*, časopis “Dubrovnik”, Dubrovnik, 1990.
- Šime PERIČIĆ
1979. – “Obrovac kao trgovište”, *Radovi Zavoda JAZU u Zadru*, sv. 26, Zadar, 1979., str. 213–232.
- Tomislav RAUKAR
- 1969./70. – “Zadarska trgovina solju u XIV. i XV. stoljeću”, *Radovi*, sv. 7-8, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1969./70., str. 19–79.
1972. – “Prilozi o trgovačkom životu u Zadru XV. stoljeća”, *Spomenica Josipa Matasovića (1892–1962)*, Zagreb, 1972., str. 163–179.
- 1977.a – *Zadar u XV. stoljeću (Ekonomski razvoj i društveni odnosi)*, Institut za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1977.

M. E. Lukšić, Prilog poznavanju mletačke pomorskotrgovinske politike prema Krbavskim..., Rad. Zavoda povij. znan. HAZU Zadru, sv. 45/2003., str. 39–69.

1977.b – “Venecija i ekonomski razvoj Dalmacije u XV. i XVI. stoljeću”, *Radovi*, sv. 10, Institut za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1977., str. 203–225.

1997. – *Hrvatsko srednjovjekovlje (Prostor, ljudi, ideje)*, Školska knjiga i Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 1997.

Tomislav RAUKAR – Ivo PETRICIOLI – Franjo ŠVELEC – Šime PERIČIĆ

1987. – *Zadar pod mletačkom upravom (1409.–1797.)*, ‘Prošlost Zadra’, III, Narodni list i Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 1987.

S. ROMANIN

1854. – *Storia documentata di Venezia*, t. II., Pietro Naratovich tipografo editore, Venezia, 1854.

Paolo SARPI

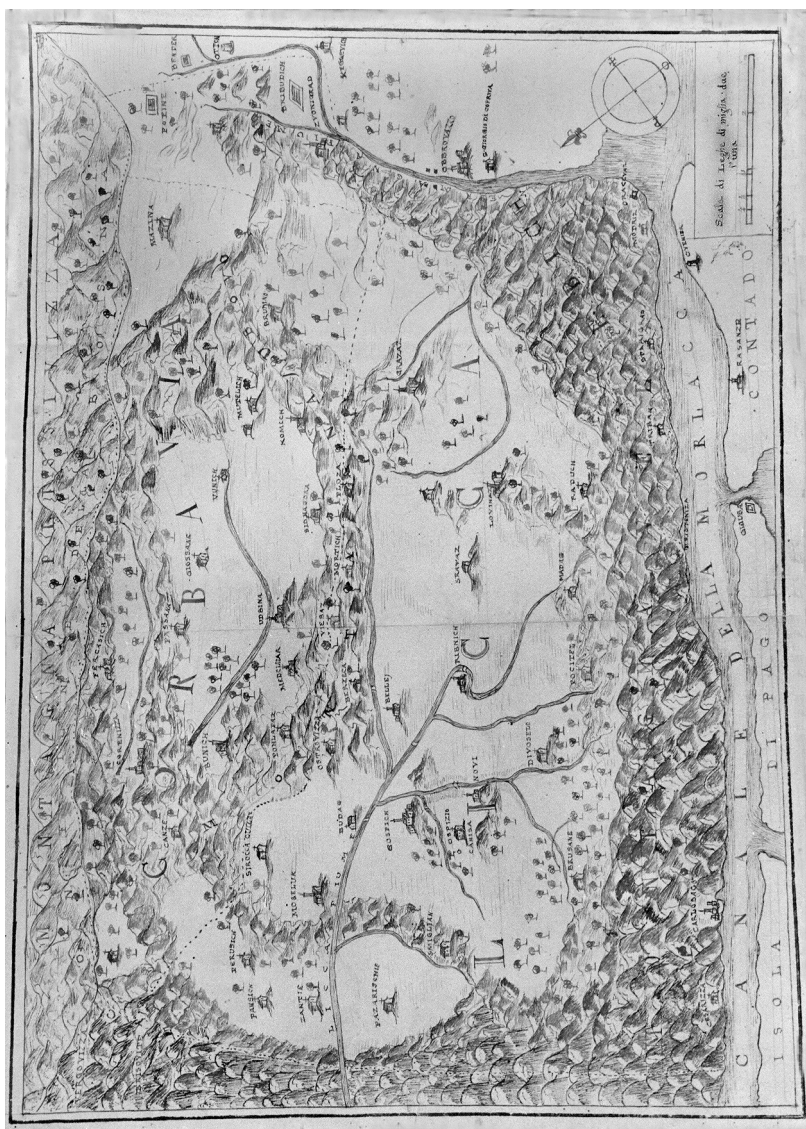
1945. – *Il dominio del Mare Adriatico*, (con una introduzione su la politica adriatica di Venezia a cura di Roberto Cessi), Giampaolo Tolomei editore, Padova, 1945.

Mate SUIĆ

1953. – *Pag (na 510-tu obljetnicu osnutka novog Paga)*, Izdanje paške općine, Zadar, 1953.

Marko ŠUNJIĆ

1967. – *Dalmacija u XV. stoljeću*, Svjetlost, Sarajevo, 1967.

Sl. I. Zemljovid Krbave, Like i podvelebitkog
primorja (M. L. Ruić, DAZd, sign. rkp. 34/2)

*Mislav Elvis Lukšić: A CONTRIBUTION TO THE KNOWLEDGE OF VENETIAN
MARITIME TRADE POLICY TOWARD THE COUNTS OF KRBAVA
DURING THE MIDDLE OF THE XVTH CENTURY*

Summary

In this paper the author describes and analyses the trade policy of the Venetian Republic toward the Kurjaković counts from Krbava during the middle of the XVth century. He does this on the basis of the contents of rare Medieval Venetian documents which directly bear witness to these issues and which were composed between 1434 and 1457. Most of these documents were published in Šime Ljubić's *Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike*.

It is obvious from these historical sources that as far as the economic life of the neighboring territories of the Krbava counts is concerned the Venetian attitude during the said period was emphatically protectionist. This was generally the policy of Venice when other's interests were at stake. This created great difficulties for the economy of the region under the jurisdiction of the counts, especially as far as their two main market-towns under the Velebit mountain chain – Bag (*Scrissa*) and Obrovac – were concerned because the key trade route, the one over the sea, was under Venetian control as was the case with the broader Adriatic region. This is the reason why the Kurjaković noblemen were forced to seek, frequently without any success, from the Venetian authorities for themselves and their subjects trade privileges and the freedom of mercantile navigation between localities under their dominion as well as to North Adriatic fairs, but also to territories under Venetian control and to the localities in Marche, Abruzzi and Apulia within the Papal state and the Kingdom of Naples. However, since the Venetian concessions to these repeated appeals were as a rule restrictive and sometimes only symbolic, if they were granted at all, this contributed to the development of smuggling within the territories ruled by the counts. This was particularly the case with salt and other goods and it generated trade disputes, individual conflicts and contra-measures although both sides, at least declaratively, always insisted on mutually sound and friendly neighborly relationships.